

**vakblad voor
informatieprofessionals**

**IProfiel van twee
datastewards:**

Marta Kargól en
Renate Mattiszik

Informatievaardig

IP'ers over zeven
ontwerpprincipes

Tech met mens

als voorwaarde
'Duik eens dieper
in de fediverse'

Column Aslander

'Urgentie om data
ook écht toegan-
kelijk te maken'

2026 | 02

**IP is
30 jaar!**

**INFORMATIESPECIALIST EN AI:
GEEN 'GAME OVER'
MAAR 'NEW GAME'
– ALS JE JOUW
EXPERTISE
ZICHTBAAR MAAKT**

COLOFON

IP is met zijn hybride magazine (digitaal en papier), website, nieuwsbrief, events en socials het platform voor de informatieprofessional van vandaag en morgen.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (30ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg
tel. 06-223 75 75 9
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-223 75 75 9,
e-mail redactie@informatie-
professional.nl

hoofd- en eindredactie

Cindy Lammers

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl

**redactionele bijdrage
aan het blad en aan
informatieprofessional.nl**

Martijn Aslander, Simon Been,
Josien Boetje, Wouter Bronsgeest,
Petra van Driel, Maarten Hafkamp,
Frank Huysmans, Leen Liefsoens,
Marco Martens, Bjorn Schrijen,
Suzanna Timmer

abonnementen

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
Informatieprofessional.nl

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren:
Luciène Paap, e-mail
l.paap@bureauvanvliet.com,
tel. 023-571 47 45. Zie voor een
overzicht van de mogelijkheden
en de mediakaart ook
informatieprofessional.nl

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

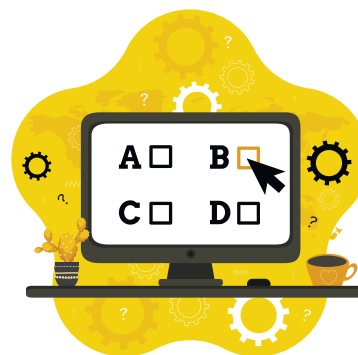
INHOUD

10**Twee keer IProfiel**

In deze IProfiel niet één maar twee informatie-professionals: Marta Kargól en Renate Mattiszik, datastewards bij hogeschool Saxion. We zoomen dieper in op hun opleiding en werk, het vak, de uitdagingen, de toekomst én de workshop 'Zoeken, vinden en beoordelen van onderzoeksdata' die ze samen geven tijdens de VOGIN-IP-lezing op 9 april.

16**Validatie ontwerpprincipes**

In de vorige IP werden zeven wetenschappelijk onderbouwde ontwerpprincipes voor het onderwijs in informatievaardigheden geïntroduceerd. Deze bieden een raamwerk voor effectief onderwijs, maar hoe werken ze uit in de praktijk? Een vervolgonderzoek onder 61 informatiespecialisten bij universiteiten en hogescholen brengt de kloof tussen theorie en praktijk in kaart.

20**Column Martijn Aslander**

In de kabinetsvisie staat dat datasoevereiniteit 'volledige controle waarborgt over de locatie, verwerking en toegang tot overheidsinformatie'. Geen woord over het formaat waarin die informatie is opgeslagen en of je die kunt lezen zonder de software van de leverancier die je net de deur uit hebt gedaan. Hoog tijd voor informatieprofessionals om wakker te worden!

RUBRIEKEN

04**Data in beeld**

Writing (and
erasing) history

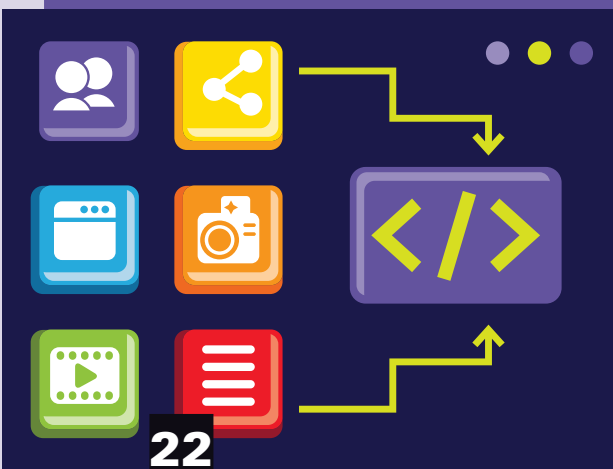
07**News Facts**

AI-taalmodel
GPT-NL klaar
voor gebruik

34**KB Onderzoeks-
kroniek**

Het hoofdgebouw
herontworpen

22

Een-tweetje tussen tech en mens

Ga experimenteren met de fediverse. Stimuleer onverwachte ontmoetingen in de bibliotheek. En bedenk waar AI écht van meerwaarde kan zijn. Het zijn slechts enkele van de lessen van het congres Informatie aan ZOO, eind vorig jaar in Antwerpen, waarin werd onderzocht hoe technologie en menselijke waarden hand in hand kunnen gaan.

26

AI in het informatiedomein (22)

Wat is de impact van AI op het informatiedomein? Deze aflevering van de artikelenreeks richt zich op informatiespecialisten, bibliothecarissen, researchassistenten en documentatiespecialisten. AI maakt hun kerntaak – gebruikers helpen bij het vinden en beoordelen van informatie – ogenschijnlijk overbodig. Dit artikel laat zien waarom het tegendeel waar is. En wat je kunt doen om dat zichtbaar te maken.

REDACTIONEEL | Cindy Lammers

MENS

Als de hype er een beetje af is, het gehijg wat naar de achtergrond geschoven, dan zie je meestal wat er aan mooi en nuttigs komt bovendrijven. De weegschaal moet schijnbaar eerst naar de ene kant uitslaan, en dan naar de andere, om uiteindelijk in het midden uit te komen. Ik (wens)denk dat dit ook voor AI zal gelden. Specifiek voor generatieve AI die invloed heeft op hoe wij informatie selecteren, percipiëren en consumeren. Dat naast het gerobotiseerde en artificiële het menselijke weer prominenter in beeld komt. Persoonlijk put ik enige hoop uit het – toemende – verzet als technologie menselijke waarden dreigt te pletten. Dan heb je gelukkig opiniemakers en meningduwers en hun acties. Zoals Rutger Bregman tegen OpenAI (maker van onder meer ChatGPT), vanwege de samenwerking van het bedrijf met de Trump-regering. 'Jouw ChatGPT-abonnement financiert Trumps machtsmachine.' Of de

acties om de Amerikaanse overname van DigiD te stoppen. Tegelijk is daar de roep om digitale soevereiniteit die steeds luider wordt, en het besef dat de EU de luis in de techpels is; hoe wetgeving juist in Europa voor regulering vanuit menselijke waarden probeert te zorgen.

Natuurlijk valt er op menselijk vlak ook nog genoeg te verbeteren. Dat blijkt tevens uit recent onderzoek naar gemeentelijke chatbots waarin 39 bots elk acht vragen kregen voorgelegd. Dat deze bots 64 procent van de vragen foutief beantwoordden is al geen feestje. Maar van de 39 chatbots blijken er ook maar liefst dertig een vrouwennaam te hebben. Als ik dit schrijf was het gisteren Internationale Vrouwendag 2026 – 'nog altijd keihard nodig', stelt Amnesty – met alle media-aandacht van dien. Voor de gemeenten ligt er qua genderstereotypering nog wel een verbeterpunt.

37

Gelezen

Leesvoer voor vakgenoten

38

Gespot

Kwarteeuw boek-coverontwerp: van 9/11 tot #BookTok

40

Lifehacking

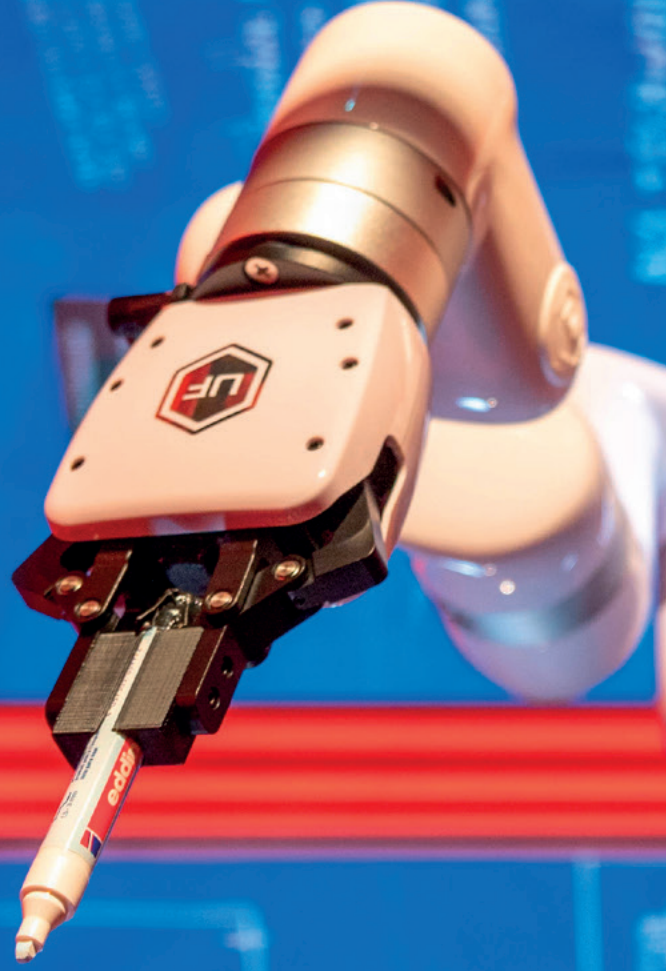
Open snel en simpel

42

Van de KNVI

Transparantie en menselijkheid

WRITING (AND ERASING) HISTORY

Een industriële robotarm die letterlijk geschiedenis schrijft – en weer wist – in een glazen vitrine, aangedreven door data uit de Groninger Archieven. Deze kunstinstallatie met de naam Writing History is bedacht door het Nederlandse kunstenaarsduo Paul&Albert en onderdeel van 'Wie schrijft geschiedenis?', de pop-up tentoonstelling van Museum aan de A in het Groninger Museum. Museum aan de A is in revisie, maar bezoekers worden via de pop-up alvast meegenomen in de ontwikkeling van het toekomstige Museum aan de A over de geschiedenis van Groningen en Groningers. Nog te zien tot en met 6 april.

Foto: Studio Brijnen

> Meer over
Writing History
lees je op
pagina 6.

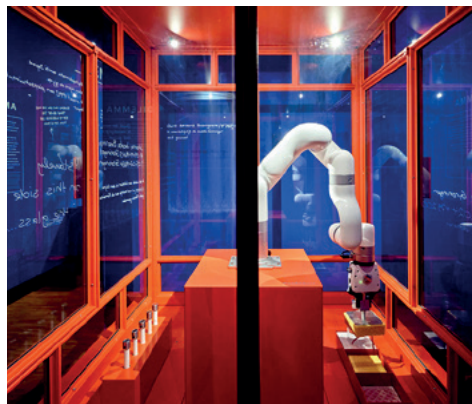
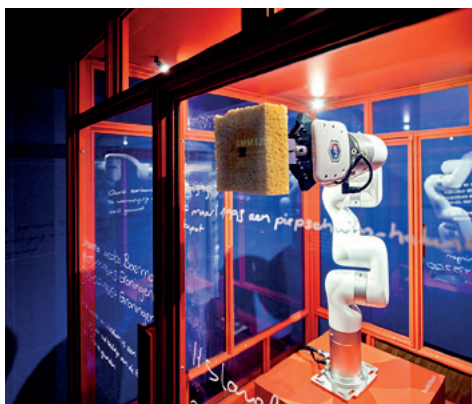
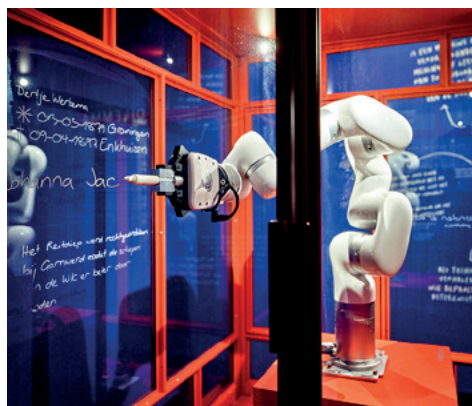
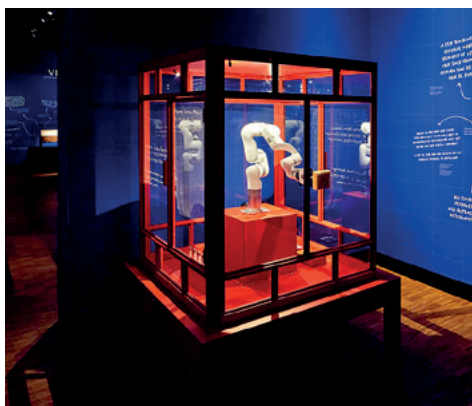
Vervolg
van
pagina
4-5.

Studio Bruinen

SCHRIJVERS GEZOCHT VOOR GRONINGER GESCHIEDENIS

Hoe het heden steeds weer verleden wordt. Woorden en afbeeldingen verschijnen op het glas om seconden later weer te verdwijnen. In dit voortdurende proces is de geschiedenis nooit vaststaand; ze wordt constant herschreven, aldus de installatie Writing History, een mix van historische en actuele data.

Foto's: Roelof Bos

De robotarm werkt volledig autonoom. Hij schrijft met een witte uitwisbare markerstift, wist met een natte spons, en haalt zijn inhoud – Groningse historische feiten in tekst en beeld – uit de uitgebreide database van de Groninger Archieven. Daarnaast reageert hij op realtime data, zoals waterstanden, verkeersstromen en weersomstandigheden. Dit zorgt ervoor dat de installatie actueel en levendig is, en steeds verandert, volgens de bedenkers Paul&Albert.

Bijna-menselijke aanwezigheid

Het creëren van de installatie vereiste een nauwgezet technisch proces, stellen zij. Het team onderzocht de duurzaamheid van de marker, hoe de spons goed vochtig te houden en hoe minimale toleranties in het glas de bewegingen van de arm beïnvloedden. 'Een magnetisch veersysteem werd gebruikt om de optimale balans tussen marker, gripper en glas te bereiken. De vitrine, gemaakt van 200 kilo staal, is speciaal ontworpen om de krachten van de robotarm veilig te kunnen weerstaan.'

Tegelijk 'straalt de robotarm een bijna-menselijke aanwezigheid uit'. 'Subtiele gebaren, zoals een lichte "ademhalingsbeweging", een spelfout die wordt gecorrigeerd, of een blik op de tekst of een bezoeker, geven de installatie een herkenbaar en vriendelijk karakter.'

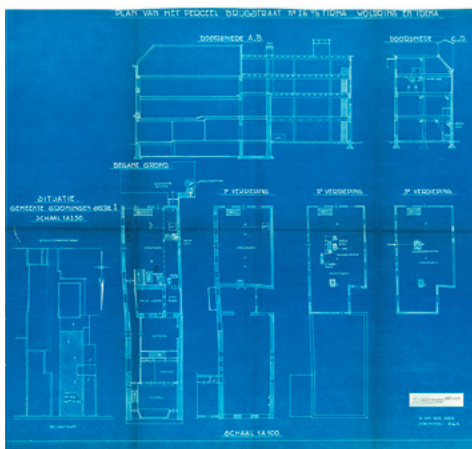
Uitnodiging tot meedenken

Writing History maakt deel uit van 'Wie schrijft geschiedenis?', de pop-up tentoonstelling van Museum aan de A in het Groninger Museum, en is straks een vast onderdeel van het nieuwe museum als het klaar is. De robotarm van Paul&Albert 'schrijft geschiedenis' op basis van historische feiten in combinatie met live input van actuele data en opent zo de discussie: wie schrijft de Groninger geschiedenis?

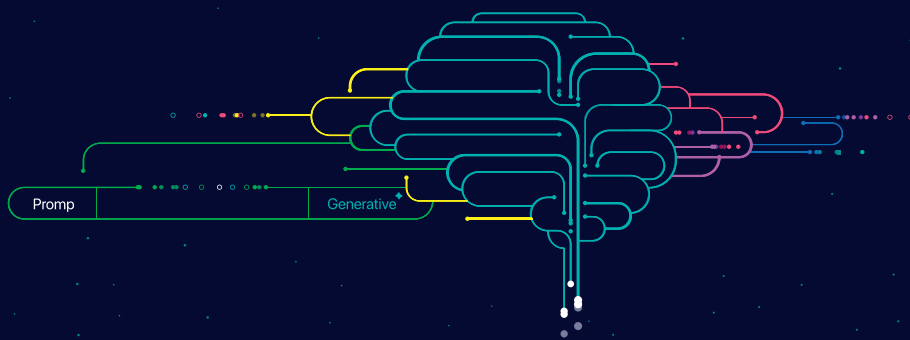
Museum aan de A bestaat nu alleen nog maar als blauwdruk. De middeleeuwse panden worden verduurzaamd en beter toegankelijk gemaakt. In het verbouwde museum komt uiteindelijk een nieuwe vaste presentatie over de geschiedenis van Groningen – stad en provincie – met een link naar de actualiteit. De tijdelijke expositie nodigt bezoekers uit om mee te denken over wat er straks in het nieuwe Museum aan de A te zien zal zijn. 'Wie schrijft geschiedenis?' is ontwikkeld door Museum aan de A in samenwerking met het Groninger Museum en de Groninger Archieven.

De tentoonstelling 'Wie schrijft geschiedenis?' in het Groninger Museum

Te zien op de tentoonstelling 'Wie schrijft geschiedenis?': blauwdrukken van de gebouwen van Museum aan de A. Collectie Groninger Archiven

NEDERLANDS AI-TAALMODEL GPT-NL KLAAR VOOR GEBRUIK

GPT-NL is klaar voor gebruik. Het initiatief van non-profitorganisaties TNO, NFI en SURF moet een verantwoord alternatief bieden voor internationale modellen die 'een kopie van het internet' gebruiken als trainingsmateriaal.

askia Lensink, projectleider van GPT-NL, geeft in een interview met Tweakers aan dat GPT-NL tot dusver het enige taalmodel is dat aantoonbaar aan de Europese privacywetgeving (AVG) voldoet. Ze erkent wel dat de kennis van de Nederlandse taal en cultuur inmiddels ook bij diensten als ChatGPT beter is geworden. Daarom richt GPT-NL zich vooral op het bieden van een 'soverein' alternatief voor onder andere universiteiten, onderzoekers en overheden.

Lensink: 'Die soevereiniteitskwestie speelt nu erg. We merken dat de behoefte vanuit organisaties dan ook vooral gericht is op die digitale autonomie en of wij een alternatief kunnen zijn voor andere large language models (LLM's).'

Grootste deel van bestaande bronnen

Het grootste deel van de Nederlandse data (24 miljard van de 29

miljard teksttokens) is afkomstig van bestaande bronnen. Zo stelden de leden van NDP Nieuwsmedia afgelopen zomer een omvangrijk deel van het archief van nieuwsartikelen van meer dan dertig landelijke en regionale nieuwstitels ter beschikking om het taalmodel verder te trainen. Eerder al stelde KB, nationale bibliotheek haar rechtenvrije collecties beschikbaar voor GPT-NL. Daarnaast heeft TNO een gedeelte zelf gemaakt om ervoor te zorgen dat er meer Nederlandse tekst in de trainingsdata zit. Het trainen van GPT-NL gebeurde op de Nederlandse supercomputer Snellius. Het is de bedoeling dat het model in het najaar breder in de markt wordt gezet. Ook krijgt GPT-NL een andere naam, omdat een andere partij deze al had vastgelegd.

Je vindt dit bericht inclusief linkjes in het archief op informatieprofessionals.nl.

Heb je nieuws te melden, een trend gespot of een tip die je graag wilt delen met collega-IP'ers? Laat het weten via redactie@informatieprofessional.nl.

Onderzoekers krijgen binnenkort nieuwe mogelijkheden om video- en audiomateriaal veilig te delen en te hergebruiken. Universiteiten en partners ontwikkelen hiertoe Synapsis; met dit platform kunnen opnames eenvoudig worden geanonimiseerd zonder dat waardevolle onderzoeksinformatie verloren gaat.

Onderzoekers in vooral de sociale en geesteswetenschappen werken veel met audiovisuele data, maar tegelijkertijd blijven veel opnames ongebruikt omdat privacyregeling het delen ervan bemoeilijkt. Synapsis moet praktische tools bieden om deze drempel te verlagen en data toegankelijker te maken voor toekomstig onderzoek.

'Open science versterken'

Via een beveiligde online omgeving kunnen onderzoekers hun opnames uploaden en met enkele stappen anonimiseren. Het platform gebruikt technologie om ge-

zichten en stemmen te maskeren en herkenbare kenmerken te verwijderen. Daarbij blijft belangrijke informatie – zoals bewegingen, gebaren en interacties – behouden. Programmeerkennis is niet nodig en het systeem kan zowel in de cloud als lokaal worden gebruikt.

'Met Synapsis maken we het mogelijk om data veilig te delen en tegelijkertijd de privacy van deelnemers te waarborgen. Zo versterken we open science op een verantwoorde manier', zegt hoofd-onderzoeker Mark Dingemans (Radboud Universiteit). Naast technologie richt Synapsis zich

ook op training en ondersteuning. De Vrije Universiteit (VU) Amsterdam organiseert verschillende trainingssessies.

Samenwerking

Synapsis is een samenwerking tussen Radboud Universiteit, VU, Tilburg University, Universiteit van Amsterdam en Erasmus Universiteit Rotterdam. Het project wordt ondersteund door SURF, DANS en internationale partners. De Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) is financier. De komende twee jaar wordt het platform getest bij meerdere universiteiten. <

MISINFORMATIE- SPEL ALGOROBIN VOOR BIBLIOTHEKEN EN SCHOLEN

AlgoRobin is gelanceerd, een misinformatie-escaperoom met als doel bewustzijn rondom misinformatie te creëren en het gesprek hierover aan te gaan in bibliotheken en op scholen.

Het spel draait om de invloed van algoritmes, influencers en AI-gegenereerde content bij de verspreiding van mis- en desinformatie. Het laat spelers – tieners vanaf 13 jaar en jongvolwassenen – ervaren hoe makkelijk en geleidelijk je kunt worden overgehaald om te geloven in en te handelen naar wat online wordt gepromoot.

AlgoRobin is ontstaan uit samenwerking tussen Loki's Loop (onderdeel van University of Washington Center for an Informed Public), Nederlandse bibliotheekprofessionals en internationale bibliotheekorganisatie OCLC. Loki's Loop en OCLC stellen AlgoRobin gratis beschikbaar voor alle bibliotheken en scholen in Nederland en Vlaanderen. <

ZOEVI HELPT BETER ZOEKEN EN VINDEN OP VERNIEUWDE JEUGDBIEB-SITE

Jeugdbieb, de gratis en veilige zoeksite voor basisschoolkinderen, bestaat 25 jaar en viert dat met een vernieuwde website, modernere vormgeving en een nieuwe mascotte: Zoevi, een nieuwsgierig gedachtewolkje dat kinderen helpt bij zoeken en vinden.

Jeugdbieb ging op 14 februari 2001 online als initiatief van jeugdbibliothe-caris Hennie Borstlap. Het idee: kinderen op een veilige manier wegwijs maken op het internet, met actuele en begrijpelijke informatie. Het project werd al snel landelijk bekend, omarmd door Bibliotheek Oss en later overgenomen door HKA, nu OCLC, dat sindsdien zorgt voor de doorontwikkeling en landelijke beschikbaarheid.

Vandaag de dag is Jeugdbieb een vaste waarde voor scholen, bibliotheken en leesconsulenten. De site is geïntegreerd in schoolWise, gericht op het stimuleren van leesplezier en versterken van informatievaardigheden bij kinderen op de basisschool, en juniorWise, portal voor jonge bibliotheekbezoekers.

Vernieuwd en mobielvriendelijk

De vernieuwde Jeugdbieb heeft een modernere vormgeving die aansluit bij de levingswereld van kinderen. Nieuw zijn het mobielvriendelijk ontwerp, de duidelijker navigatie waarmee kinderen sneller vinden wat ze zoeken, en de mascotte Zoevi: het

nieuwsgierige gedachtewolkje dat kinderen helpt bij zoeken (Zoe) en vinden (Vi). Zoevi zweeft door Jeugdbieb en deelt handige informatie, leuke weetjes en leestips.

De redactie blijft als vanouds alle bronnen zorgvuldig beoordelen op betrouwbaarheid, begrijpelijkheid en geschiktheid, aldus Jeugdbieb.

Betrouwbare informatie in tijden van AI

Hoofdredacteur Hennie Borstlap: 'Jeugdbieb is altijd bedoeld geweest om kinderen veilig en zelfstandig informatie te laten vinden. Juist nu AI steeds vaker wordt gebruikt, blijft het belangrijk dat kinderen leren kiezen, controleren en begrijpen wat ze lezen. Met de vernieuwde site en Zoevi willen we die missie nieuw leven inblazen.'

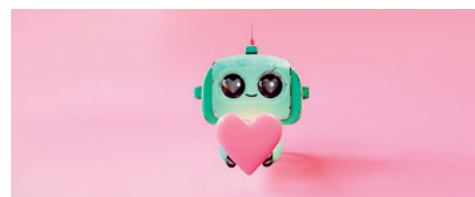
Bibliotheken kunnen Jeugdbieb inzetten voor leesbevordering. Ook biedt de site mogelijkheden om informatievaardigheden te oefenen; kinderen leren er bijvoorbeeld betrouwbare bronnen vinden en beoordelen. Het hele jaar staan er jubileumactiviteiten gepland.

<

Meer nieuws vind je op informatieprofessional.nl
en in de nieuwsbrief van IP.

NIUWS KORT

>> Een brede coalitie, waaronder KB, Beeld & Geluid en NDP Nieuwsmedia, roept de Tweede Kamer op het belang van kwalitatief hoogwaardige data voor AI te erkennen en om te zetten in concreet stimuleringsbeleid. In een gezamenlijke brief roepen ze de kamer op snel in actie te komen. 'Alleen zo kan Nederland de adoptie van verantwoorde AI versnellen.' Socialemediaplatforms en zoekmachines concurreren met hun AI-toepassingen steeds vaker rechtstreeks met Nederlandse uitgevers. Daardoor worden rechthebbenden gedwongen hun werken, nieuwsartikelen en collecties af te schermen voor AI-gebruik, schrijven de organisaties. 'Juist die kwalitatief hoogwaardige content is essentieel voor sterke AI-modellen en toepassingen. Zonder ingrijpen zal zowel de kwaliteit van AI als het aanbod van hoogwaardige inhoud achteruitgaan.'

>> De Raad voor Cultuur is een adviestraject gestart over de bescherming van journalistieke vrijheid. Aanleiding hiervoor zijn zorgen over de onafhankelijkheid van de journalistiek en de veiligheid van journalisten. Het advies verschijnt naar verwachting in het najaar. In het recente advies 'Maken (z)onder druk' over artistieke vrijheid constateerde de raad al dat de werking van het 'democratisch middenveld' in bredere zin onder druk staat. Nu wil ze de vinger leggen op de gevolgen daarvan voor de journalistiek. Journalistieke vrijheid is een kernwaarde in een goed functionerende democratie, en journalisten moeten onafhankelijk en veilig hun werk kunnen doen om burgers te voorzien van betrouwbare, toegankelijke informatie. Volgens de raad staan deze premissen onder druk, onder meer door big tech, platformisering en AI.

Het beroep van informatieprofessional is zeer divers – van vakgebied en werkgever tot functie-inhoud en takenpakket. Om de breedte van het vak te laten zien, lichten we in de rubriek IProfiel een informatieprofessional door.

Marta Kargól en Renate Mattszik zijn datasteward bij hogeschool Saxion. Tijdens de VOGIN-IP-lezing op 9 april in de OBA verzorgen zij samen de workshop 'Zoeken, vinden en beoordelen van onderzoeksdata'.

Wat maakt je volgens beiden nou een goede informatieprofessional?

Mattszik: 'Goed doorvragen, goed luisteren. Want soms zeggen mensen iets, maar bedoelen ze iets anders.' Kargól: 'En voeg daar nieuwsgierigheid aan toe, en constante ontwikkeling – je bent nooit klaar met leren.'

Suzanna Timmer
Freelance journalist
en tekstschrijver

'Er gebeurt zoveel; ik zou willen dat het mogelijk was om de ontwikkelingen sneller te implementeren op hogescholen'

IPaspoort

Naam: Marta Kargól (1983) en Renate Mattszik (1966)

Opleiding: Kargól studeerde geschiedenis en kunstgeschiedenis en promoveerde in culturele antropologie. Ze ging aan de slag in een bibliotheek en ontwikkelde zich tot datasteward. Eerst werkte ze op De Haagse Hogeschool, daarna stapte ze over naar Saxion. Mattszik studeerde informatiedienstverlening en -management aan hogeschool Saxion (toen nog IJsselland) en ging werken in de bibliotheek van die hogeschool. Daar groeide ze door tot datasteward.

Huidige functie: Beiden zijn datasteward bij Saxion, een hogeschool met vestigingen in Apeldoorn, Deventer en Enschede. In die hoedanigheid adviseren ze onderzoekers over FAIR datamanagement.

Wordt blij van: Mattszik: 'Als ik mensen kan helpen en ondersteunen. Ik vind het prettig als ik de onderzoeker op weg kan helpen bij een onderzoeksproject. Daarnaast houd ik van de afwisseling in het werk. Achter de schermen richt je de infrastructuur zo in dat de onderzoekers in hun workflow worden ondersteund.' Kargól sluit zich daarbij aan. 'Maar ook het inhoudelijk werken vind ik leuk. Dus echt praten over onderzoek: de methodologieën en de manieren van data verzamelen.'

Ergert zich aan: Mattszik: 'Het is soms lastig om mee te kunnen groeien met de landelijke ontwikkelingen.' Kargól: 'Ja, dat is moeilijk, en ik merk bij mezelf een soort ongeduld. Er gebeurt zoveel en ik zou willen dat het mogelijk was om de ontwikkelingen sneller te implementeren op hogescholen.'

Inspiratiebron: Kargól: 'Dat is het Digital Competence Center voor Praktijkgericht Onderzoek (DCC-PO). Dit landelijke expertisecentrum voor onderzoeksondersteuning in het praktijkgericht onderzoek bestaat sinds vijf jaar, en bijna alle hogescholen doen er inmiddels in mee. Het inspirerende is dat we de collega's uit het hele land hebben leren kennen en samen in werkgroepen aan de slag gaan. Wij hebben bijvoorbeeld handleidingen geschreven op het gebied van researchdatamanagement. Hogescholen kunnen dit als model gebruiken om te implementeren.' Mattszik: 'Het is inspirerend om te kijken wat andere hogescholen doen. Ook vind ik het interessant om te zien hoe universiteiten dingen aanpakken en hoe zij handelen, en daar waar het kan gezamenlijk op te trekken.'

Marta Kargól

Renate Mattisik

'Het hergebruik van data is nog volledig onderbelicht'

HOE BEN JE IN HET VAK VAN INFORMATIESPECIALIST GEROLD?

Mattisik: 'Na mijn studie ging ik werken in de bibliotheek van toen nog IJsselland – nu Saxion – en ik vond het onderzoekswerk heel leuk. In 2016 heb ik de cursus Essentials 4 Data Support gedaan en er ging een wereld voor me open. Ik was in de bibliotheek al met metadata bezig, dus: hoe beschrijf je informatieobjecten? En tijdens de cursus ontdekte ik de onderzoeksweld. We hebben bij hogeschool Saxion een eigen repository waar wij onderzoeksdata in wilden opslaan. En we gingen een eigen Research Information System bouwen. Metadata speelden daarbij een grote rol. Vervolgens zijn we in 2018 live

gegaan met Saxion Research Services (SRS) en ben ik als datasteward begonnen.'

Kargól: 'Toen ik na de bibliotheek op De Haagse Hogeschool kwam te werken was ik eerst verantwoordelijk voor open access. Ik werd gevraagd

voor een klus als onderzoeksondersteuner om auteursrechten vast te stellen van onderzoekspublicaties en die in te voeren in de repository. Het leek me dat ik daarin, vanuit mijn ervaring met academisch publiceren en mijn kennis van open access, snel stappen kon maken. Ik ben er dus inderdaad zo'n beetje ingerold.'

'De functie van datasteward is in de hogeschool-omgeving nog vrij nieuw en ook nog wel onderbelicht'

VOOR DE FUNCTIE DATASTEWARD HEBBEN JULLIE ZELF EEN FUNCTIE-PROFIEL BESCHREVEN BINNEN HET LANDELIJKE DIGITAL COMPETENCE CENTER VOOR PRAKTIJKGERICHT ONDERZOEK (DCC-PO). WANT DAT WAS ER NOG NIET?

Mattisik: 'Dat klopt, maar de term bestaat al wel langer. Vanuit de be-

vogin

IP

VOGIN-IP-lezing 2026

Marta Kargól en Renate Mattiszik geven hun workshop 'Zoeken, vinden en beoordelen van onderzoeksdata' tijdens de veertiende editie van de VOGIN-IP-lezing, op donderdag 9 april in de Openbare bibliotheek Amsterdam (OBA). De dag begint en eindigt zoals gebruikelijk met een gezamenlijke keynote – in de ochtend KB'ers Martijn Kleppe (directieteamlid Onderzoeken & Ontdekken) en Astrid van Wesenbeeck (chief open science), en aan het eind van de dag informaticaprof en AI-kenner Felienne Hermans. Daarnaast kun je weer je eigen 'vakinformatiemenu' samenstellen uit zes lezingen en elf workshops.

Het complete programma van en alle relevante informatie over de VOGIN-IP-lezing vind je op vogin-ip-lezing.net. Als abonnee van IP kun je met korting naar dit jaarlijkse vakevenement.

'Het komt vaak voor dat mensen denken dat ik iets "uitvoer". Ik zeg dan: ik ben vooral een adviseur'

Kargól: 'Het komt vaak voor dat mensen denken dat ik iets "uitvoer". Ik zeg dan: ik ben vooral een adviseur. Dus ik praat met mensen en ik zeg hoe ze moeten omgaan met data. Dat gaat over veiligheid en privacy – dus dat je die data niet kwijtraakt of dat data niet in verkeerde handen komen. En het gaat over open science en over het delen van data. Wij beoordelen de data zelf niet. Dat is echt aan de onderzoekers.'

WAT ZOU ER BETER KUNNEN IN JULIE VAKGEBIED?

Mattiszik: 'Er gaat al veel goed, en soms mag het wat sneller, maar we

'We hebben een functie-profiel voor de datasteward geschreven om deze functie makkelijker te kunnen implementeren'

zijn hard aan de weg aan het timmeren. Neem de Barcelona Declaration on Open Research Information. Dat is een wereldwijde movement om informatie over onderzoek zo open mogelijk op te slaan. Belangrijk, want vaak staat informatie over onderzoek in gesloten systemen bij de instituten. Maar hoe krijgen wij data zo opgeslagen dat we deze makkelijk met elkaar kunnen delen? Dat betekent dus dat je metadatastandaarden moet hebben die open zijn. Verschillende applicaties moeten met elkaar kunnen praten en elkaar kunnen verstaan. Het is een uitdaging waar wij graag aan meewerken. Onder andere de Vereniging Hogescholen, de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk

drijfsinformatie – want in elk bedrijf heb je informatie – spreek je over een datasteward die onder meer bedrijfsdata beheert. En wij zijn daar een soort specialisatie op binnen de hogescholen.'

Kargól: 'Als je het historisch bekijkt, ontstond de functie iets eerder op de universiteiten. Op hogescholen is het begonnen rond 2018. Dus de functie is in onze omgeving nog vrij nieuw en ook nog wel onderbelicht.'

ALS JE IEMAND MOET UITLEGGEN WAT JE WERK PRECIES INHOUDT, WAT ZEG JE DAN?

Mattiszik: 'Ik adviseer onderzoekers in het hele onderzoeksproces. Het draait om alles wat met researchdatamanagement te maken heeft. Dat begint bij het schrijven van een dataparagraaf. Die dataparagraaf moet de onderzoeker vervolgens uitwerken in een datamanagementplan, en daarin geef ik advies. Het gaat verder met het opslaan van de researchdata tijdens het onderzoek en eindigt bij het publiceren of archiveren van onderzoeksdata of metadata. Kort gezegd adviseer ik over het FAIR (Findable, Accessable, Interoperable, Reusable) maken van onderzoeksdata.'

Onderzoek (NWO), regieorgaan SIA en gezondheidsorganisatie ZonMW hebben de Barcelona Declaration inmiddels ondertekend.'

Kargól: 'We werken samen in het DCC-PO, maar elke organisatie richt dat op een andere manier in. En het probleem is dat de functie van data-steward nog niet erkend is. Sommige hogescholen hebben dat al aardig ingericht, maar er zijn er ook waar het op een heel laag niveau ligt. Daar heeft het vaak nog geen prioriteit, of hebben mensen er wel voor gevochten, maar is het nog niet gelukt om de datasteward en zijn of haar werk op de kaart te zetten. Daar zijn wij voor aan het lobbyen. Daarom hebben we ook dat functieprofiel geschreven om het makkelijker te kunnen implementeren. Maar elke hogeschool heeft een eigen functiegebouw en dat maakt het lastig.'

WAT KENMERKT EEN GOEDE INFORMATIESPECIALIST?

Mattiszik: 'Goed doorvragen, goed luisteren. Dus de vraagarticulatie is key. Want soms zeggen mensen iets, maar bedoelen ze iets anders. Je moet goed doorvragen om de achterliggende problematiek echt boven tafel te krijgen.'

Kargól: 'Ik wil ook nieuwsgierigheid daaraan toevoegen, en constante ontwikkeling. Je bent nooit klaar met leren. Er is altijd iets nieuws. En je moet een beetje breder kijken dan alleen naar jouw taken om bijvoorbeeld het hele onderzoeksproces goed te begrijpen.'

JULLIE ZIJN PIONIERS ALS DATASTEWARDS BINNEN DE HOGESCHOLEN, MAAR HOE HOUD JE JE VAK BIJ?

Kargól: 'Ik denk dat wij ook hier een heel sterke rol hebben doordat wij samen optrekken binnen het DCC-PO. We houden het vak niet alleen bij door samen workshops te volgen, maar ook door zelf iets te ontwikkelen voor hogescholen. We blijven in contact met alle partijen die een rol spelen in onderzoek en ondersteuning. Niet alleen de hogescholen en universiteiten, maar eveneens de nationale

data-archieven, de subsidieverstrekken en bijvoorbeeld ook SURF.'

Mattiszik: 'Zoals Marta al zegt is het belangrijk om een groot netwerk binnen en buiten je organisatie op te bouwen. Daardoor blijf je ook op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen.'

WAT IS DE GROOTSTE VERANDERING DIE JE DE AFGELOPEN JAREN HEBT GEZIEN IN HET VAK?

Mattiszik: 'Veel hogescholen hebben Research Drive in gebruik genomen. Een alternatief voor de commerciële cloud – voor het veilig opslaan en veilig delen van researchdata.'

Kargól: 'Daarnaast denk ik dat de profielen van informatiespecialisten en mensen die in de bibliotheek werken zijn veranderd. Je hebt niet alleen meer standaard werk dat iets te maken heeft met boekencollecties of databanken, maar er zijn steeds meer verschillende rollen. Er is ook andere expertise nodig om te werken in die rollen.'

WAT IS DE IMPACT VAN NIEUWE TECHNOLOGIE OP JE WERK OF VAK?

Mattiszik: 'Enerzijds betekent nieuwe technologie nieuwe kansen. Je wilt natuurlijk die kansen omarmen en dat doorgeven aan onderzoekers. Maar dat is ook een risico, omdat het introduceren en implementeren van nieuwe technologie evengoed onveilig kan zijn. Binnen het DCC-PO zijn wij betrokken bij de ontwikkeling van een tool die de onderzoeker kan ondersteunen om effectiever een datamanagementplan te schrijven. Het is een heel interessant project waar ook universiteiten aan werken.'

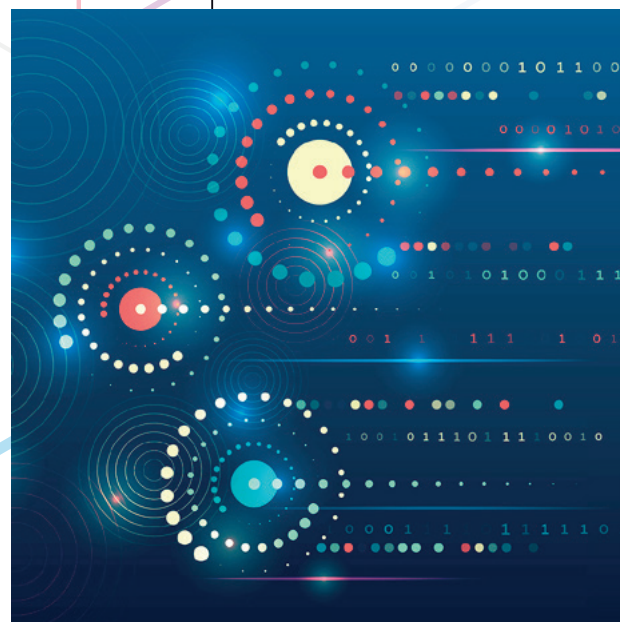
Kargól: 'Wij moeten de ontwikkelingen intensief volgen en goed kijken naar de consequenties van het gebruiken van tools. Dus eigenlijk toetsen, testen en dan gebruiken. Soms wil je onderzoekers aanmoedigen om een tool te gaan inzetten, in een ander geval moet je dat vooral afremmen. Met AI bijvoorbeeld moet je juist voorzichtig omgaan en erop letten wat het doet met jouw privacy en intellectuele eigendom. Ik ben eigenlijk constant bezig met dit soort vraagstukken.'

'Je moet een groot netwerk binnen en buiten je organisatie opbouwen. Daardoor blijf je ook op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen'

WAT ZIJN DE UITDAGINGEN VOOR DE TOEKOMST VOOR JOU SPECIFIEK EN VOOR HET VAK ALS GEHEEL?

Kargól: 'Kunstmatige intelligentie is een grote uitdaging, maar dat geldt voor de hele wereld. Gelukkig is het juist zo'n onderwerp waarmee iedereen bezig is. Er is genoeg expertise en er wordt genoeg over gesproken, zowel over de voordelen als de nadelen.'

Mattiszik: 'Kennisveiligheid en publieke waarden zouden hier als uitgangspunten moeten worden gezien. En digitale soevereiniteit komt dan ook om de hoek kijken.'

JULLIE GEVEN TIJDENS DE AANKOMENDE VOGIN-IP-LEZING DE WORKSHOP 'ZOEKEN, VINDEN EN BEOORDELEN VAN ONDERZOEKSDATA'. WAT WILLEN JULLIE DAAR DE DEELNEMERS MEEGEVEN?

Kargól: 'In deze workshop leer je hoe je verschillende soorten data vindt, beoordeelt en hergebruikt. Zoals kwalitatieve en kwantitatieve datasets, survey-templates en andere vormen van onderzoeksdata. Onze training is gebaseerd op een lopend project binnen het DCC-PO. We ontwikkelen ook een handleiding over zoeken en vinden van data die we als een apart product gaan publiceren.'

Mattiszik: 'Om context te scheppen is

'Veel hogescholen hebben Research Drive in gebruik genomen, een alternatief voor de commerciële cloud'

Raoul Schram, Renate Mattiszik en Ernest Bošković

Prijswinnaar

Renate Mattiszik won vorig jaar de SURF Research Support Champion Award 2025 in de categorie hogescholen én ging met de publieksprijs naar huis. De ceremonie vond plaats tijdens SURF Research Day; de prijzen werden voor de vijfde keer uitgereikt aan onderzoeksondersteuners 'die innovatie stimuleren, collega's inspireren en met hun werk zichtbaar bijdragen aan de kwaliteit van onderzoek'. 'Als data librarian en datasteward bij hogeschool Saxion bouwde Renate aan een stevig fundament voor onderzoeksondersteuning, dat nu een inspiratiebron is voor de hele sector. De jury prijst haar visie en doorzettingsvermogen. Door haar inzet is niet alleen de ondersteuning verbeterd, maar zijn ook collega's actief betrokken geraakt bij open science en datamanagement', zo motiveerde de jury.

Naast Mattiszik won Raoul Schram, research (software) engineer bij Universiteit Utrecht, in de categorie universiteiten. Ernest Bošković, electronics engineer bij UMC Utrecht, was de winnaar in de categorie UMC's & onderzoeksinstituten.

Publieksprijs

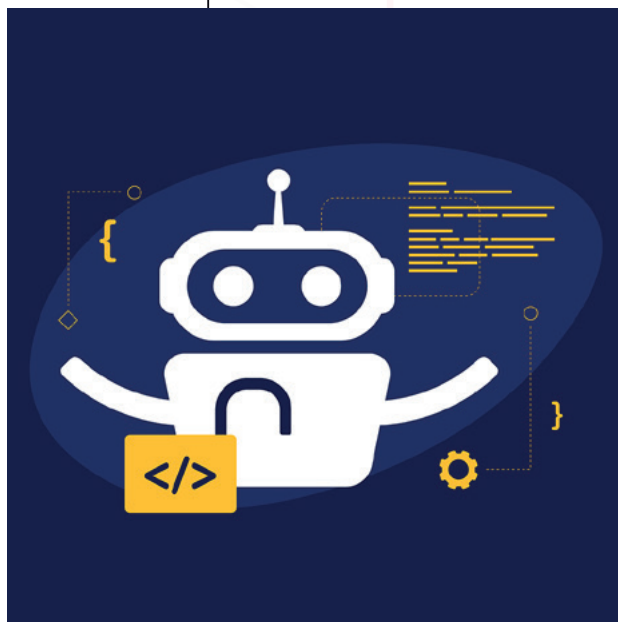
Naast de reguliere awards werd ook de publieksprijs uitgereikt: tijdens SURF Research Day konden bezoekers stemmen op hun favoriete SURF Research Support Champion. Mattiszik kwam als winnaar uit de bus.

Uitreiking publieksprijs

'Met AI moet je juist voorzichtig omgaan en erop letten wat het doet met jouw privacy en intellectuele eigendom'

het goed om te zeggen dat wij als datastewards onderzoekers onder meer adviseren over publiceren en delen van hun onderzoeksdata. Maar het hergebruik van data is volledig onderbelicht. Dus willen we dit aspect ook meenemen in onze workshop. Als jij data zoekt, waar zoek je die? En als je iets vindt, hoe betrouwbaar zijn die data? Wat is de kwaliteit van die data? En misschien vind je een dataset die niet helemaal past, maar daar zitten wellicht vragenlijsten bij die jij zou kunnen hergebruiken. Neem ook datadocumentatie die je kunt bekijken om inspiratie op te doen. Welke methodologieën heeft iemand ge-

bruikt, hoe is iemand omgegaan met analyse van data om dit ook in eigen onderzoekprojecten te gebruiken. Het mooie is: als je zelf een dataset hebt gepubliceerd en iemand anders hergebruikt die, dan heb je als het goed is een gebruikslicentie toegevoegd. Bij voorkeur eentje waarbij jij als oorspronkelijke auteur moet worden genoemd. Door citatie vergroot je de impact van je eigen onderzoek. Data hergebruiken wordt bijna niet gedaan en dat willen wij met onze workshop promoten in de geest van open science.'

'Kenniseiligheid en publieke waarden zijn belangrijke uitgangspunten als het gaat om uitdagingen voor de toekomst'

Je vindt dit artikel inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.

‘Ik ben inmiddels “het geheugen” van het team’

Liesbeth 't Hart is document-beheerder bij KBenP Informatie-professionals en ondersteunt in die hoedanigheid al gedurende langere tijd Rijkswaterstaat bij zijn informatiebeheer.

KBenP
Informatieprofessionals

‘Veelzijdig werk’

‘Ik ben inmiddels het “geheugen” van het team. Ik weet precies in welke map een bepaald onderwerp moet worden gezocht, en ik kan nieuwe medewerkers snel wegwijs maken in het documentsysteem. Doordat ik lang betrokken ben bij het project weet ik niet alleen hoe het informatiesysteem is opgebouwd, maar ook hoe de processen lopen, waar de vele afkortingen voor staan, en bij welke collega's ik voor welke vraag moet zijn. Dat maakt mijn werk niet alleen veel makkelijker, maar ook veelzijdiger en leuker.

Ik kan collega's steeds sneller helpen, en ik word ook bij processen betrokken die een raakvlak met documentmanagement hebben. Daarmee ben ik echt onderdeel van het team en is iedereen ook overtuigd van de meerwaarde die je als documentbeheerder aan het project toevoegt. Een bijzonder prettige sfeer om in te werken!’

Wil jij ook organisaties helpen met hun informatie-huishouding? Neem dan contact op met Naomi Fecunda (06-43 36 34 26) of Ferdi Mac Gillavry (06-43 36 34 34), of stuur je cv en een korte motivatie naar: naomi.fecunda@kbenp.nl of ferdi.macgillavry@kbenp.nl.

Validatie ontwerpprincipes voor informatievaardigheden

Informatiespecialisten als **proefkonijn**

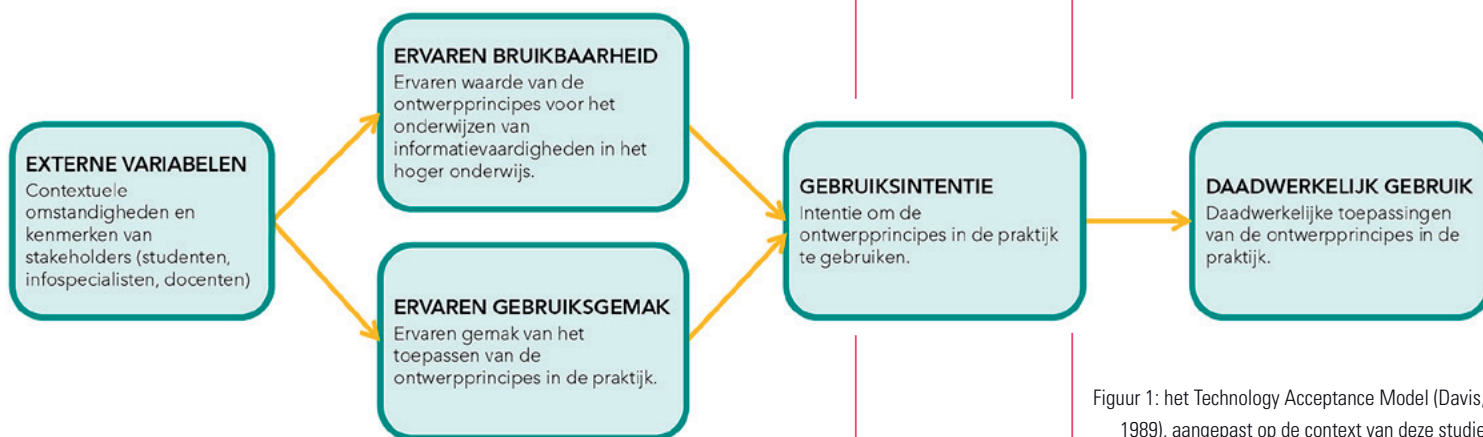

Josien Boetje

Promovendus Digitale
Informatievaardigheden & AI
en lerarenopleider Digitale
Geletterdheid aan de Hogeschool
Utrecht en Open Universiteit

‘Informatie-
specialisten
vinden alle
principes zeer
bruikbaar,
maar het
gebruiks-
gemak en
het daad-
werkelijke
gebruik liggen
aanzienlijk
lager’

In de vorige IP werden zeven wetenschappelijk onderbouwde ontwerpprincipes voor het onderwijs in informatievaardigheden geïntroduceerd. Deze principes bieden een theoretisch raamwerk voor effectief onderwijs, maar hoe werken ze uit in de praktijk? Een vervolgonderzoek onder 61 Nederlandse informatiespecialisten bij universiteiten en hogescholen brengt de kloof tussen theorie en praktijk in kaart.

Figuur 1: het Technology Acceptance Model (Davis, 1989), aangepast op de context van deze studie

Wetenschappelijk bewijs alleen is niet genoeg. Zoals onderwijsonderzoeker Simon Knight (2025) stelt: ‘Hoogwaardig bewijs is noodzakelijk, maar niet voldoende voor hoogwaardig gebruik.’ Wetenschappelijk bewijs moet worden vertaald naar bruikbare vormen die aansluiten bij de behoeften van practitioners.

Dit geldt zeker ook voor de zeven ontwerpprincipes voor het onderwijzen van informatievaardigheden. Hoewel theoretisch onderbouwd – de principes zijn gebaseerd op een grootschalige meta-analyse van 69 studies – was het nog onduidelijk of en hoe informatiespecialisten ze ervaren en toepassen in de praktijk. Om dit te onderzoeken organiseerden we vijf focusgroepen met 61 informatiespecialisten uit het Nederlandse hoger onderwijs.

Technology Acceptance Model

Voor het onderzoek gebruikten we het Technology Acceptance Model (TAM), oorspronkelijk ontwikkeld voor het bestuderen van technologieacceptatie. TAM voorspelt dat twee factoren bepalen of een innovatie wordt omarmd: waargenomen bruikbaarheid (helpt dit mijn werk?) en waargenomen gebruiksgemak (is dit makkelijk toe te passen?). (Zie figuur 1)

De informatiespecialisten beoordeelden elk van de zeven principes op drie aspecten:

- > **Bruikbaarheid:** ‘Dit principe heeft een positieve impact op studenteninformatievaardigheden.’
- > **Gebruiksgemak:** ‘Het lijkt me makkelijk dit principe toe te

passen in mijn onderwijs.’

> **Daadwerkelijk gebruik:** ‘Ik pas dit principe toe in mijn onderwijs.’

Vervolgens bespraken we de ingevulde scores van de informatiespecialisten in een focusgroep. Hierin konden ze toelichten wat bepaalde principes makkelijk of moeilijker toe te passen maken in de praktijk.

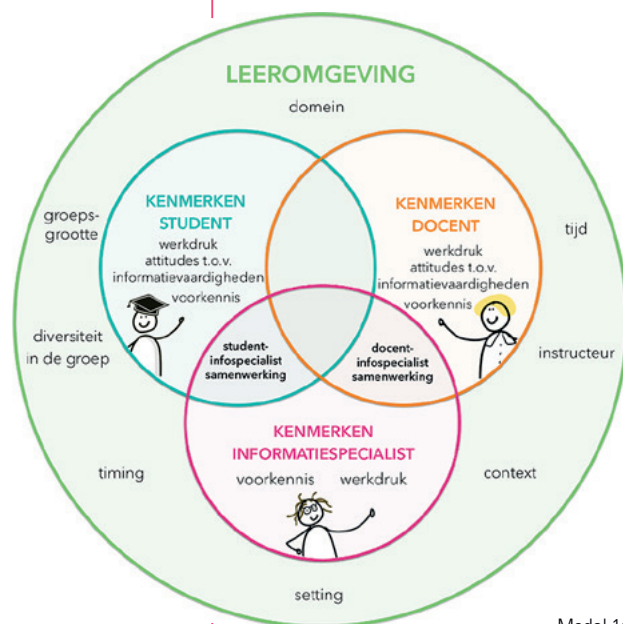
Kloof tussen theorie en praktijk

De resultaten tonen een duidelijk patroon: informatiespecialisten vinden alle principes zeer bruikbaar (gemiddeld 4,59 op een schaal van 5), maar het gebruiksgemak (3,20) en het daadwerkelijke gebruik (3,30) liggen aanzienlijk lager.

Het instructieprincipe scoorde het laagst op gebruiksgemak (2,54). Dit principe benadrukt het belang van meerdere instructiesessies, ingebed in het curriculum. ‘Het is een cruciaal punt’, vertelde één informatiespecialist, ‘maar de realiteit is dat we vaak slechts één kans per jaar krijgen om studenten te zien.’ Andere principes, zoals modeling, ondersteuning, en feedback, scoorden ook laag op zowel gebruiksgemak als daadwerkelijk gebruik. Deze principes vereisen intensievere begeleiding en meer contactmomenten. Andere principes, zoals het werken met een authentieke leertaak, oefenen, en interactieve leeractiviteiten, werden als toegankelijker ervaren. Deze zijn makkelijker aan te passen aan eenmalige workshops of gastcolleges.

Kenmerken als factor

De focusgroepen identificeerden zes externe factoren die bepalen hoe mak-

Model 1: zes factoren die de implementatie van de zeven ontwerpprincipes voor informatievaardigheden beïnvloeden

kelijk de principes toe te passen zijn. Ze zijn samengevat in model 1.

Allereerst de **kenmerken van de informatiespecialist**. Werkdruk bleek een cruciale factor. ‘Ik coördineer onze onderwijsactiviteiten, en we doen ook veel ander werk. Onderwijs is niet waar we de meeste tijd voor hebben’, aldus een deelnemer. Ook vakinhoudelijke kennis speelt een rol: ‘Voor een authentieke leertaak heb je écht substantiële kennis van het vakgebied nodig.’

Verder zijn de **kenmerken van de docent** van belang. Ook hier was werkdruk een factor, en deze kon twee kanten op werken: enerzijds beperkt werkdruk de ruimte voor informatie-

‘Meerdere instructiesessies zijn wenselijk, maar de realiteit is dat we vaak slechts één kans per jaar krijgen om studenten te zien’

Het Information Problem Solving Educational Design Principles (IPS-EDP)-model

Korte terugblik

In de vorige IP werden zeven wetenschappelijk onderbouwde ontwerpprincipes voor het onderwijs in informatievaardigheden geïntroduceerd. Deze principes zijn gebaseerd op een grootschalige meta-analyse van 69 studies en bieden een theoretisch raamwerk voor effectief onderwijs. De zeven principes zijn:

1

De Leertaak - ga voor authenticiteit!

2

Instructie - meer dan een eenmalig lesje

3

Actief leren - zelf aan de slag

4

Modeling - leren van voorbeelden

5

Ondersteuning - het gaat om meer dan alleen de taak

6

Oefenen - oefening baart kunst

7

Feedback - just-in-time en zelfreflectie

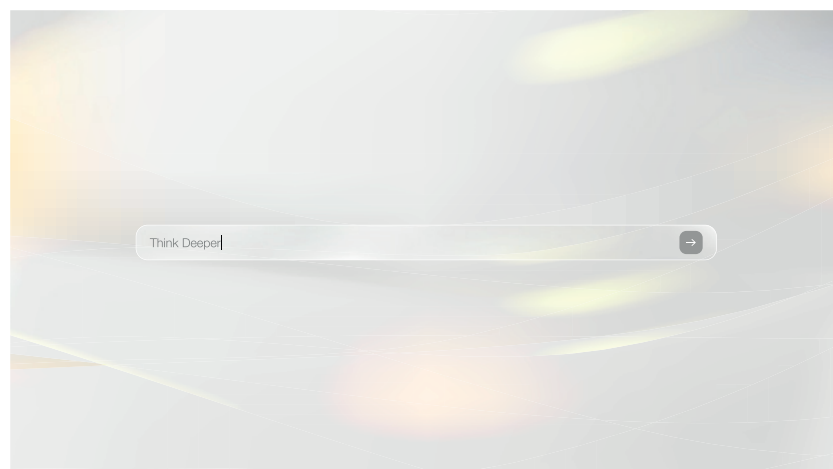
'Als een docent benadrukt waarom informatievaardigheden belangrijk zijn, maakt dat al de helft van het verschil'

vaardigheden, anderzijds creëert die kansen. 'Docenten zijn al zo druk, en ze zijn gewoon opgelucht als ze een college kunnen vullen.' Hiernaast zijn de houding en de rol van docenten ten opzichte van informatievaardigheden cruciaal. 'Als een docent enthousiast is en benadrukt waarom dit belangrijk is, maakt dat al de helft van het verschil.' De kenmerken van de student zijn ook van invloed. De motivatie van studenten beïnvloedt vrijwel alle principes. 'Gemotiveerde studenten die aan een opdracht werkten waar mijn instructie bij hoorde, kwamen achteraf terug voor hulp. Dan kun je echt die ondersteuning bieden.' Het studiejaar waarin studenten zitten, maakt ook uit: 'Mijn leukste lessen zijn met masterstudenten: gemotiveerde, iets oudere studenten.'

Samenwerkingen en leeromgeving

Niet alleen de kenmerken van de individuele stakeholders, ook hun samenwerkingen speelden mee, met name de samenwerking tussen de informatiespecialist en de docent. Dit bleek de meest kritische voorwaarde voor informatievaardighedenonderwijs. Structurele inbedding in het curriculum lijkt hierbij de crux: 'Uiteindelijk is het niet mijn vak', zei een informatiespecialist die alleen als gastdocent wordt uitgenodigd. Relaties met docenten bepalen vaak de mogelijkheden: 'Ik heb vijftien jaar in finance gezeten, waar ik hard moest lobbyen om in het programma te komen. Gelukkig had ik een contact in een senior onderwijsrol die de relevantie begreep.'

Ook de samenwerking tussen de in-

formatiespecialist en de student beïnvloedt het informatievaardighedenonderwijs. De betrokkenheid en de voorbereiding van de student zijn voorwaarden voor interactieve principes zoals modeling en leeractiviteiten. ‘Soms heb je een sterke sessie opgezet, maar mislukt het compleet omdat studenten zich niet hebben voorbereid.’ De meest genoemde factor was de **leeromgeving**. Hierin was met name beschikbare tijd cruciaal: ‘Veel bibliothecarissen zien een groep maar een keer, wat het heel moeilijk maakt om taak- en procesondersteuning en feedback te bieden.’ Groepsgrootte leek vooral het gebruik van feedback te beïnvloeden: ‘Bij groepen van vijf of tien is het veel makkelijker.’ Of: ‘Als een student met een specifiek deadlineprobleem komt, kan ik echt een een-op-eengesprek voeren.’ Daarnaast speelt het domein een rol. Gezondheid en geneeskunde werden vaak genoemd

‘Samenwerking tussen informatie-specialist en docent bleek de meest kritische voorwaarde voor informatie-vaardigheden-onderwijs’

Het onderzoek toont aan dat de ontwerpprincipes niet als losstaande technieken moeten worden gezien, maar als een samenhangend systeem. Het meervoudige instructieprincipe vormt de basis: zonder structurele inbedding in het curriculum blijven andere principes onderbenut en lastig toe te passen.

Kansen en uitdagingen

Het onderzoek bevestigt wat veel informatiespecialisten al ervaren: theorie en praktijk zijn twee verschillende werelden. De zeven ontwerpprincipes bieden waardevolle richting, maar hun kracht komt pas tot uiting als ze structureel worden ingebed in het curriculum. Een belangrijk inzicht is dat samenwerking centraal staat. Effectief informatievaardighedenonderwijs is niet iets wat informatiespecialisten alleen doen – het vereist nauwe partnerschappen met docenten en ondersteuning van de instelling.

Concrete tips

Voor informatiespecialisten

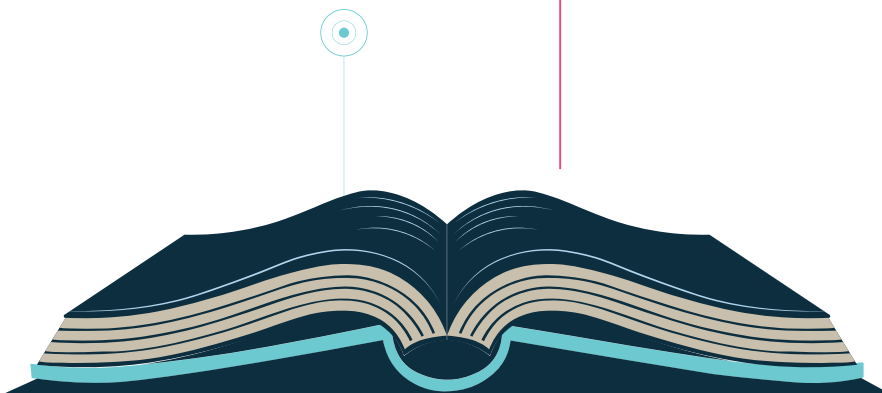
- > Investeer in **relaties met docenten** – dit is cruciaal voor structurele inbedding.
- > **Pas principes creatief aan** aan je context, maar behoud de kern.
- > Focus op **co-teaching** en samenwerking in plaats van geïsoleerde workshops.

Voor instellingen

- > Erken informatievaardigheden als **kerncompetentie** die tijd en ruimte in het curriculum verdient.
- > Investeer in **langdurige partnerschappen** tussen bibliotheek en faculteiten.
- > Ondersteun informatiespecialisten met **didactische professionalisering**.

Voor beleidsmakers

- > Realiseer dat effectief informatievaardighedenonderwijs **structurele veranderingen** vereist.
- > Eenmalige workshops zijn onvoldoende – kies voor **programmatische benaderingen**.
- > Creëer voorwaarden voor **interdepartementale samenwerking**.

als positieve contexten, omdat de evidence-based praktijk al centraal staat in het curriculum.

Praktische creatieve aanpassingen

Ondanks de beperkingen toonden informatiespecialisten veel creativiteit in het aanpassen van principes aan hun context:

- > **Feedback** werd in grote groepen gegeven via automatische quizen en zelftoetsen.
- > **Modeling** gebeurde door studenten zelf demonstraties te laten geven.
- > **Ondersteuning** werd geboden via spreekuren en online modules.
- > **Meerdere instructiesessies** werden gerealiseerd door ‘train-de-trainer’-benaderingen.

‘De kracht van de zeven ontwerp-principes komt pas tot uiting als ze structureel worden ingebed in het curriculum’

Conclusie

De zeven ontwerpprincipes voor informatievaardigheden zijn theoretisch solide en door professionals als zeer bruikbaar ervaren. Hun transformatieve potentieel wordt echter alleen gerealiseerd wanneer instellingen informatievaardigheden behandelen als gedeelde, structureel ingebedde curriculaire prioriteiten in plaats van aanvullende bibliotheekdiensten. Het onderzoek toont aan dat het geïsoleerd onderwijzen van informatievaardigheden weinig effectief is. De toekomst ligt in systematische samenwerking, structurele inbedding en een gedeelde verantwoordelijkheid met de vakdocenten voor deze cruciale vaardigheden.

Referenties

- Boetje, J., Van Ginkel, S., Smakman, M., Barendsen, E., & Versendaal, J. (2025). Design principles for developing information problem solving competence in higher education: A systematic review and meta-analysis. *Review of Educational Research*.
- Boetje, J., Zeedijk, E., van Ginkel, S., Smakman, M., Versendaal, J., & Barendsen, E. (2026). Validating design principles for teaching information problem solving in higher education: Academic librarians’ perspectives. *The Journal of Academic Librarianship*, 52(1), 103183.
- Davis, F. D. (1989). Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use, and User Acceptance of Information Technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340.
- Knight, S. (2025). Identifying and Designing Evidence-Informed Practice, in Practice. *International Journal of Qualitative Methods*, 24.

Je vindt dit artikel inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.

Informatie- professionals aller organisaties: verenigt u

Foto: Daniel Maissan

> Je vindt deze column inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.
> Reageren op de inhoud? Mail naar redactie@informatieprofessional.nl of deel je gedachten op LinkedIn.

Martijn Aslander
Technologiefilosof,
internationaal spreker,
auteur

Er waart een spook door Europa. Niet een recessie of pandemie maar iets ongemakkelijks: het besef dat onze hele digitale infrastructuur draait op een handvol Amerikaanse bedrijven, en dat deze situatie geopolitiek niet langer houdbaar is en tot actie noopt. Het goede nieuws eraan is dat dit de beste kans is die het vakgebied van informatieprofessionals ooit heeft gehad.

Datasoevereiniteit

Er gebeurt ook daadwerkelijk iets nu. In december stelde de ministerraad een visie op digitale autonomie en soevereiniteit vast, en in het coalitieakkoord van januari 2026 (paragraaf 'Nederland koploper in een digitale wereld') is digitale autonomie verheven tot leidend principe. De overheid kiest voor een Europese digitale infrastructuur en wil afhankelijkheden in cloud- en kernsystemen afbouwen. Er komt een Nederlandse Digitale Dienst met doorzettingsmacht, aanbestedingen worden gecentraliseerd, en IT-projecten boven 5 miljoen euro worden voortaan vooraf getoetst aan soevereiniteit en open standaarden. In maart is datasoevereiniteit het thema van de vijfde Maand van de Digitale Fitheid. De trein rijdt ... Toch missen we in het verhaal van onwenselijke afhankelijkheden van techpartijen nog iets cruciaals. En precies op het terrein waar jullie als geen ander thuis zijn.

'Toegankelijkheid is in gevaar omdat informatie opgesloten zit in formaten die zelfs de organisatie die ze heeft gemaakt niet meer zonder hulp kan lezen'

Opgesloten in bestandsformaten

In de kabinetsvisie staat dat datasoevereiniteit 'volledige controle waarborgt over de locatie, verwerking en toegang tot overheidsinformatie'. Maar over het formaat waarin die informatie is opgeslagen wordt met geen woord gerept, en evenmin over de vraag of je die informatie ook daadwerkelijk kunt lezen zonder de software van de leverancier die je net de deur uit hebt gedaan.

Dertig jaar aan beleidsdocumenten, verslagen, handleidingen en notulen zit opgesloten in bestandsformaten die een computer niet zomaar kan lezen. Word en PDF zijn ontworpen om er op papier goed uit te zien (dus eigenlijk ontworpen voor printers), maar niet om razendsnel doorzoekbaar te zijn en te bekijken

op een beeldscherm. Wie van Microsoft naar een Europese cloud verhuist, verhuist die hele berg mee zonder dat er iets verandert aan de inhoud. De informatie en data wonen dan in een prachtig Europees, of zelfs Nederlands, huis. Maar de verhuisdozen blijven net zo dicht en rommelig als voorheen.

Parsen van PDF's

Afgelopen jaar maakte ik een enorme slag met twintig jaar aan verzamelde data. Ik had 14 GB aan Gmail-archieven, mijn hele LinkedIn-archief, mijn Facebook-archief, duizenden PDF's en Word-documenten. Ook alles in Evernote, zo'n honderdduizend items, besloot ik te integreren. Het doel: alles ontdebellen en in een slim systeem zetten dat ik zelf kon ontwerpen. Dat kon dankzij AI die lokaal op mijn eigen computer draait en mijn informatie verwerkt zonder dat die bij een techbedrijf terechtkomt. De platte tekst uit al die systemen, vaak in JSON-formaat, was acuut en bloedsnel te verwerken. Maar het parsen van PDF's en Word-documenten was veel problematischer, zeker in bulk. Het verschil in accuratesse, gebruiksgemak en snelheid was extreem. Te extreem.

Vindbaarheid ontstaat niet vanzelf

Dat is niet alleen mijn probleem. Een uitgebreide test van zeventien PDF-parsers op achthonderd documenten liet zien dat zelfs de beste parser niet boven de 88 procent nauwkeurigheid uitkwam. Bij één document kun je dat handmatig controleren. Bij de honderdduizenden documenten van een gemiddelde overheidsorganisatie niet.

Voor de meeste lezers zal dit herkenbaar zijn. Wie ooit een Woo-verzoek heeft afgehandeld weet hoe het voelt om door duizenden PDF's te spitten waarin de computer niet eens weet wat een alinea is. Wie een archief doorzoekbaar moet maken kent de frustratie van bestanden zonder bruikbare metadata. Vindbaarheid ontstaat niet vanzelf, het is het resultaat van beschrijven en ontsluiten. Dat is iets wat jullie beroepsgroep al sinds haar bestaan doet.

Plek aan bestuurstafel opeisen

En daar zit de crux. De komende jaren worden er in heel Nederland aanbestedingen geschreven voor cloudmigraties. Gecentraliseerd, gestandaardiseerd, en met soevereiniteit als harde eis. Maar wie vraagt in die aanbestedingen of de informatie leesbaar is zonder de software van de aanbieder? De ene vraag die bepaalt of je werkelijk onafhankelijk wordt of alleen van adres verandert? Die vraag is niet alleen technisch. Het gaat over de vindbaarheid, de leesbaarheid en de ontsluiting van de informatie in jullie organisaties. En zolang niemand hem stelt, verhuizen we de data maar ontsluiten we de informatie niet. Als dit vakgebied dat laat gebeuren, nu de politieke wil er voor het eerst in decennia is, wordt dat de grootste misser die het kan maken.

Twee jaar geleden schreven Rik Maes en Dion Kottelman in dit blad een manifest met de titel 'Wakker worden, informatieprofessionals!' Ze constateerden dat de positie van informatieprofessionals geen gelijke tred houdt met het strategische belang van informatie. Dat ze zichzelf verbinder en vertaler noemen in plaats van een plek aan de bestuurstafel op te eisen. Het manifest werd breed gelezen, besproken in een KNVI-podcast, gepresenteerd in Vlaanderen. Maar van een zichtbare verschuiving in de strategische positie van het vakgebied is sindsdien weinig te merken. De vraag is niet meer of we wakker zijn. De vraag is of we opstaan.

Grote maatschappelijke urgentie

Dit vakgebied bestaat al meer dan een eeuw en is vanaf het begin gebouwd op één principe: dat informatie toegankelijk moet zijn. In 2026 is die toegankelijkheid weer in gevaar, alleen om een andere reden. Niet omdat mensen geen bibliotheek hebben, maar omdat de informatie opgesloten zit in formaten die zelfs de organisatie die ze heeft gemaakt niet meer zonder hulp kan lezen.

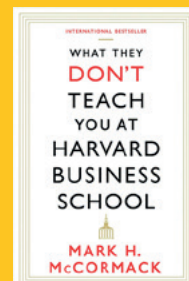
De politieke wil om de digitale inrichting te herzien is er voor het eerst in decennia. Maar als dat debat alleen gaat over waar de servers staan en niet over wat erin zit, missen we iets fundamenteels. Er staat een lege stoel aan de tafel waar de aanbestedingen worden geschreven. Jullie zijn opgeleid, ervaren en toegerust om op die stoel te zitten.

Dus ja: informatieprofessionals aller organisaties, verenigt u. Niet als gimmick, maar uit grote maatschappelijke noodzaak én urgentie. Ik klop op dit moment bij flink wat mensen en organisaties aan met dit verhaal. Alle hulp is meer dan welkom.

'De informatie en data wonen dan in een prachtig Europees huis, maar de verhuisdozen blijven net zo dicht en rommelig als voorheen'

Martijn Aslander live horen/zien spreken? Hij geeft een lezing én een workshop tijdens onze VOGIN-IP-lezing op 9 april in de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA). Check vogin-ip-lezing.net voor meer informatie.

TIPS VAN MARTIJN

> Boekentip: What They Don't Teach You at Harvard Business School van Mark H. McCormack

Deze klassieker is de ontbrekende handleiding voor mensen die na hun opleiding voor het eerst aan het werk gaan. Tussen de educatieve wereld en de harde werkelijkheid van organisaties zit een wereld van verschil. Voor mij bleek dit boek een van de meest bruikbare overlevingsgidsen om beter om te gaan met mensen in organisaties.

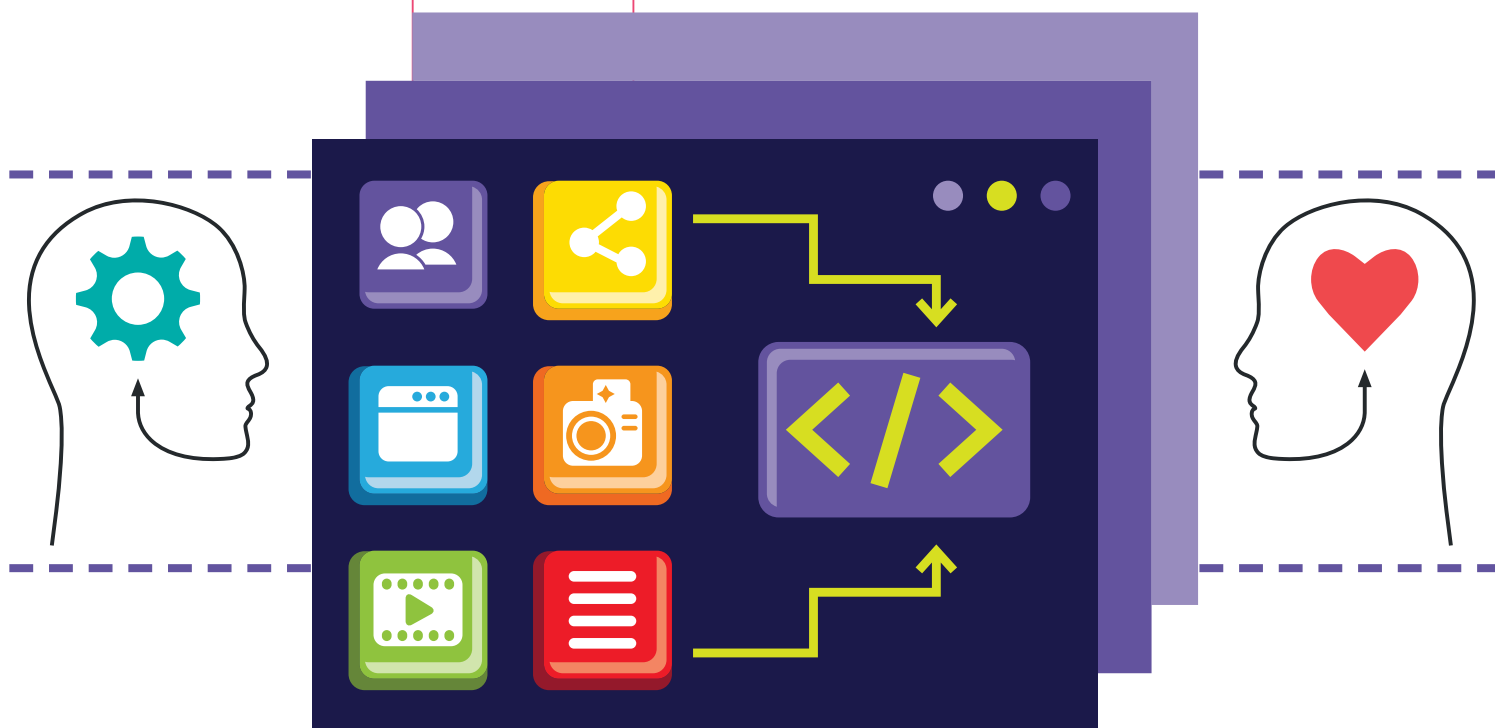

> App-tip: Anybox

Een fijne app om docs, PDF's, JPEG's, URL's en losse tekst snel te bewaren en te delen met anderen. Ik bewaar er garantiebewijzen, handleidingen en zaken waar ik maandelijks bij moet, en ik kan die overal snel ophalen en delen.

Van fediverse tot onverwachte ontmoetingen

Een-tweetje tussen tech en mens

Björn Schrijen

Adviseur Onderzoek en Kennisdeling bij KB,
nationale bibliotheek

Frank Huysmans

Researchspecialist bij KB, nationale bibliotheek en
zelfstandig onderzoeker en adviseur bij WareKennis

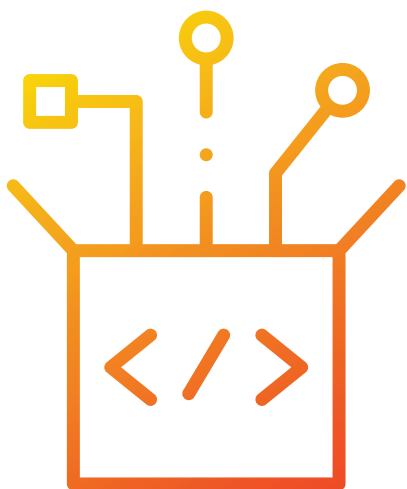
‘Een plek waar
menselijke
waarden en
technologie
steeds vaker
in conflict
raken is op
sociale media’

Ga experimenteren met alternatieve sociale media. Stimuleer onverwachte ontmoetingen in de bibliotheek. En bedenk waar kunstmatige intelligentie écht van meerwaarde kan zijn. Het zijn slechts enkele van de lessen van het congres Informatie aan ZOO, eind vorig jaar in Antwerpen, waarin werd onderzocht hoe technologie en menselijke waarden hand in hand kunnen gaan.

Hoe kunnen we menselijke waarden behouden in een wereld die steeds meer in het teken lijkt te staan van technologie? Die vraag lijkt actueler dan ooit. Kunstmatige intelligentie lijkt steeds meer taken van de mens te kunnen gaan overnemen. De datacenters die nodig zijn om de digitale samenleving in de lucht te houden, slurpen massaal ruimte, energie en drinkwater op. Door algoritmes zijn sociale media vaak verre van sociaal. Technologische ontwikkelingen lijken steeds vaker menselijke waarden te verdrukken. ‘Het is hopeloos’, concludeerde keynotespreker en dagvoorzitter Guido Thys dan ook aan het begin van het tweedaagse congres Informatie aan ZOO, georganiseerd door de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief en Documentatie (VVBAD), dit keer samen met de Nederlandse KNVI. ‘De situatie is hopeloos, máár: niet ernstig.’ Want we kunnen dan niet alle uitdagingen als individuen oplossen, er is wél veel dat we kunnen doen om te werken aan een toekomst waarin technologie en menselijke waarden hand in hand gaan. Daarin kunnen bibliotheken een belangrijke rol spelen, waarvoor het congres veel inspiratie bood.

The future is federated

Een plek waar menselijke waarden en technologie steeds vaker in conflict raken is op sociale media. De problemen zijn welbekend, denk aan privacy-schendingen, desinformatie, filterbubbel, het toestaan van haatberichten, verslavende algoritmes en invloed op

verkiezingen. Een mogelijke uitweg hieruit biedt de fediverse, een netwerk van alternatieve (federatieve) sociale media, zoals Mastodon (in plaats van X), Pixelfed (in plaats van Instagram) of PeerTube (in plaats van YouTube). Hoewel deze qua functionaliteit lijken op de platforms van big tech ondervangen ze veel van de problemen daarvan. Zo zijn er geen algoritmes die sturen wat gebruikers te zien krijgen, bevatten ze geen advertenties en is de privacy van gebruikers beschermd. Daarnaast zijn platforms in de fediverse ‘interoperabel’: als je een account hebt op één platform kun je daarmee ook mensen volgen die op een ander platform actief zijn.

Een belangrijk kenmerk is daarnaast dat bij federatieve sociale media iedereen zijn eigen server (‘instance’) of community met eigen huisregels kan opzetten – in tegenstelling tot platforms als X en Facebook, waar één man de regels voor honderden miljoenen gebruikers kan bepalen.

Loskomen van big tech

Federatieve media hebben dus veel voordelen, en het gebruik ervan groeit – denk aan de periode dat Musk met veel bombarie Twitter overnam, het medium omdoopte tot X, zo’n beetje alle regulering losliet en gebruikers daarop massaal overstapten naar Mastodon of Bluesky (lees de Lifehacking

Op reis door de fediverse tijdens de VOGIN-IP-lezing

Frank Huysmans en Björn Schrijen geven een workshop over de fediverse tijdens de VOGIN-IP-lezing op 9 april in de OBA, samen met Babette Knauer, hoofd communicatie bij de Universiteitsbibliotheek Groningen die eerder de transitie van de UB van X naar Mastodon leidde. Na een inleiding over de achterliggende principes – trefwoorden: decentralaal, interoperabel,

autonoom – betreed je zelf het fediversum en krijg je al navigerend tips en trucs bij het zoeken naar posts en trucs bij het converseren met een, enkele of alle anderen. Ook komen de voor- en nadelen van alternatieve media als Mastodon en PeerTube voorbij, en wat het kan opleveren als jij of je organisatie een eigen server zou gaan hosten. Check vogin-ip-lezing.net voor meer informatie.

‘Hoewel federatieve media qua functionaliteit lijken op de platforms van big tech ondervangen ze veel van de problemen ervan’

van Leen Liefsoens hierover in IP #9-2022). Maar groot is die groei nog niet; er maken nog relatief weinig organisaties en mensen gebruik van de fediverse. Al kan het huidige geopolitieke klimaat en de roep om digitale soevereiniteit – het loskomen van big tech – hier wellicht de komende tijd een positieve slinger aan geven. Bibliotheken kunnen het gebruik van federatieve media helpen stimuleren, allereerst door zelf ook actief te worden op deze sociale media, vertelden Björn Wijers (Burobjorn, expert op het gebied van opensourcesoftware, open

standaarden, open data en open content, betrokken bij PublicSpaces) en Jeroen de Boer (adviseur digitaal burgerschap KB) in een panelgesprek over dit thema. Dat hoeft niet te betekenen dat je ook afscheid neemt van je ‘oude’ sociale media en de volgers die je daar hebt verzameld. Wijers en De Boer adviseren om vooral met alternatieven te gaan experimenteren als aanvulling op de huidige kanalen: ‘Ga lekker de zandbak in!’ Dit kan bijvoorbeeld met een specifieke community van de

zien – in plaats van dat een algoritme dit voor je doet. Praktisch is het echter goed te doen: ‘Als je kunt e-mailen, dan kun je dit ook’.

Naast het zelf experimenteren met federatieve sociale media kunnen bibliotheken ook hun klanten en bezoekers hiermee kennis laten maken; openbare bibliotheken bijvoorbeeld via hun programmering in het kader van Digitaal Burgerschap. Dergelijke programmering wordt de komende tijd ook ontwikkeld in een traject dat drie biblio-

‘Bij federatieve sociale media kan iedereen zijn eigen server of community met eigen huisregels opzetten’

theken ook op een andere manier beschikbaar te maken, bijvoorbeeld op je website, aldus Wijers en De Boer. ‘Zo zorg je ervoor dat deze content voor iedereen toegankelijk is – ook voor mensen die (big tech) sociale media niet (meer) willen gebruiken.’

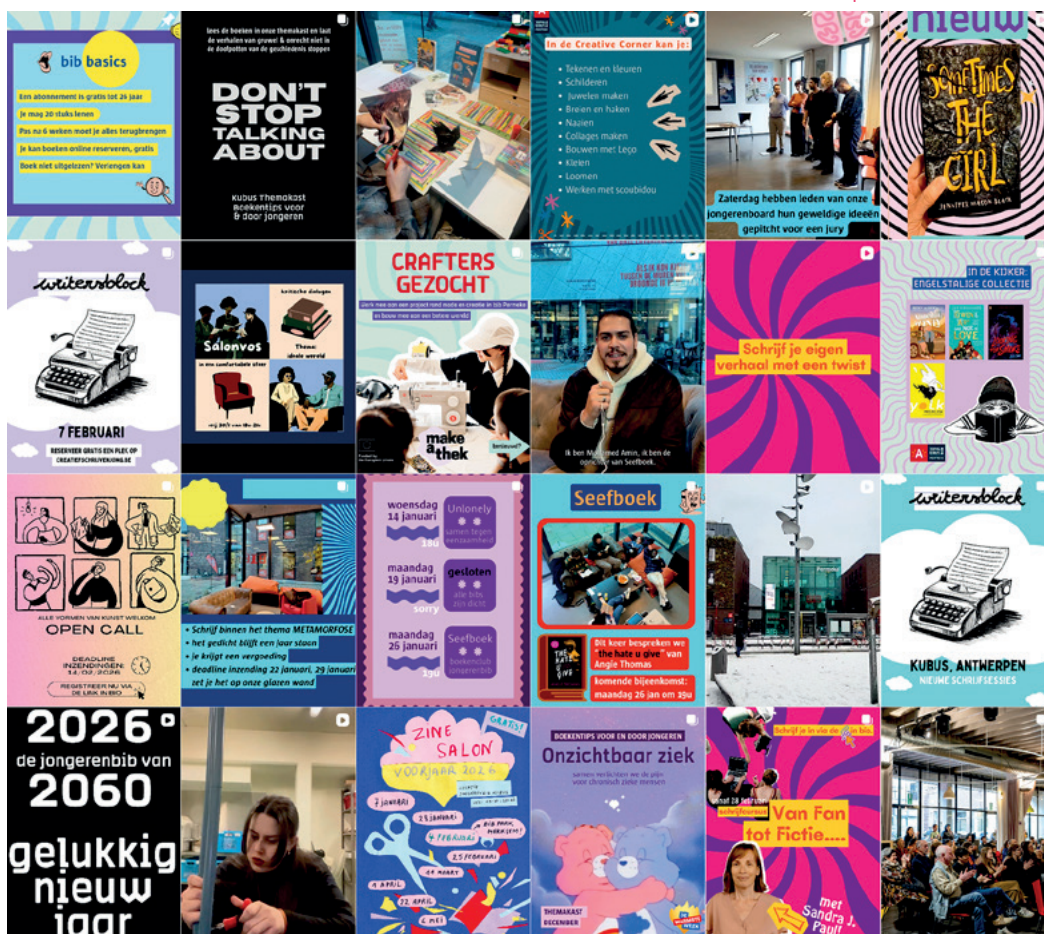
Nut van een derde plek

Een andere manier om bij te dragen aan een toekomst waarin menselijke waarden worden gekoesterd, is door – simpelweg – een plek te bieden aan mensen. Een zogenoemde derde plek naast ‘thuis’ en ‘werk’, maar mensen kunnen verblijven, zich kunnen amuseren en anderen kunnen ontmoeten. Dergelijke derde plekken zijn hard nodig, toonde Vincent Libin van het Vlaamse LINC (Centrum voor Lezen, Informatie en Communicatie). Een op de zes mensen is volgens hem eenzaam, maar het aantal plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, zoals cafés en ‘fuiven’ (zoals Libin het formuleerde), neemt juist af.

Bibliotheken zijn zo’n derde plek, liet Jamea Kofi, onderzoeker aan de Radboud Universiteit, zien aan de hand van het gedachtegoed van de Amerikaanse socioloog Ray Oldenburg. Zo is de bibliotheek een ‘leveler’ waar iedereen kan binnenlopen en status er niet toe doet, is de toegang laagdrempelig en ongedwongen, zijn er vaste bezoekers, en is de sfeer vaak huiselijk en speels. Dit kan echter ook tot conflicten en overlast leiden, omdat iedereen een ander beeld heeft van wat een derde plek kan of moet zijn. Concreet voorbeeld: de bibliotheek is een plek voor ontmoeting, waar anderen juist in stilte willen lezen of werken.

Ontmoeten en ont-moeten

Een inspirerend voorbeeld van de bibliotheek als derde plek kwam van de ‘jongerenbib’ van Permeke in Antwerpen. In deze bibliotheek kunnen jongeren tussen de 15 en 25 jaar na schooltijd terecht om te hangen, te lezen, te studeren of deel te nemen aan activiteiten. Het is een plek waar niets moet: een plek om te ontmoeten en te ont-moeten. Daarbij wordt de bibliotheek ook zoveel mogelijk samen met jongeren vormgegeven. Zij laten weten

Jongeren vullen de sociale media (hier het Instagram-account) van jongerenbib Permeke in Antwerpen en helpen mee de bibliotheek in te richten.

bibliotheek of rondom een specifiek vraagstuk. ‘Werkt het niet, dan kun je eenvoudigweg weer stoppen of een ander platform uitproberen.’

Content voor iedereen toegankelijk

Hoewel ‘federatieve sociale media’ en ‘fediverse’ misschien moeilijk klinken, valt dat volgens Wijers erg mee. Het is even wennen dat je zelf keuzes moet maken – bijvoorbeeld over wat je wilt

theken samen met PublicSpaces gaan doorlopen. Hierin gaan zij niet alleen zelf aan de slag met alternatieve sociale media, maar ontwikkelen zij ook een toolkit die andere bibliotheken helpt om zelfstandig programmering aan te bieden rondom deze sociale media en publieke waarden in technologie. En zelfs als de fediverse nog een brug te ver is, kun je een stap in de goede richting zetten door al je content op so-

‘Het is even wennen dat je zelf keuzes moet maken – bijvoorbeeld over wat je wilt zien – in plaats van dat een algoritme dit voor je doet’

welke boeken moeten worden ingekocht, ontwerpen decoratie en boeken-tips, vullen de sociale media en helpen mee de bibliotheek in te richten. Dat kan voor een bibliotheek spannend zijn, maar volgens medewerker Laure Ruts is het juist belangrijk om vertrouwen te geven.

Ook is het essentieel om jongeren zich welkom te laten voelen, vertelde ze. 'Eerst is er misschien nog wat schaamte of gereserveerdheid, maar na verloop van tijd ontstaat een band die eraan bijdraagt dat de jongeren zich in de bibliotheek thuis en gelukkig kunnen voelen.'

Gezondheids- en digitale geletterdheid

Zo'n derde plek kan ook ontstaan op plekken waar mensen normaal gesproken liever niet willen verblijven. Een sessie over bibliotheken en de zorg bevatte een stimulerende presentatie van diensthoofd Sofie Missorten en afdelingshoofd Dieter Deplancke van de openbare bibliotheek van Leuven. In samenwerking met het Universitair Ziekenhuis (UZ) en gesteund door hun wethouder creëren zij momenteel een vestiging in de campus Gasthuisberg van het UZ. Die komt in plaats van de bestaande uitleenbibliotheek met een wat verouderde en voornamelijk op gezondheidsvragen gerichte collectie. Niet alleen de patiënten maar ook personeel en bezoekers van het ziekenhuis behoren tot de doelgroep. Ingezet wordt op 'gezondheids- en digitale geletterdheid ter versterking van hun welzijn en sociale en culturele noden'. Het idee is om er een eigentijdse culturele hub van te maken, met een bredere collectie (wel met informatie en cultuur als rode draad) en ruimte voor ontmoeting. De digitale collectie wordt in iedere kamer ontsloten. Op de dagen dat patiënten voor onderzoek 'onderweg' zijn door het ziekenhuis kunnen zij beschikken over mobiele apparatuur.

AI-bespiegelingen

Uiteraard kon het thema kunstmatige intelligentie op het congres niet ontbreken. Wat betekenen de ontwikkelingen op dit vlak voor onze menselijke waarden en menszijn?

'Een op de zes mensen is eenzaam, maar het aantal plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten neemt juist af'

Filosof Bart Buseyne beantwoordde deze vraag met een verrassende historische parallel. Lang voordat ChatGPT het levenslicht zag, maakte Plato zich zorgen over het schrift: een nieuwe technologie waaraan mensen een deel van hun eigen denken konden uitbesteden. En iets minder lang geleden vond de Industriële Revolutie plaats. Waar we producten eerst zelf vervaardigden, gingen we dat nu met machines doen. Arbeiders gaven daarbij hun eigen vaardigheden en kennis op, en kwamen ten dienste te staan van de machine en de fabriek, waar ze onder vaak zeer slechte arbeidsomstandigheden moesten werken. Daardoor verloren zij hun mogelijkheid tot zelfexpressie en werden ze als het ware 'niemand'. Beide parallellen roepen de vraag op

Foto: Elena Rossini / Unsplash

'De vraag is of we een deel van ons denken en onze persoonlijkheid opgeven wanneer we ons werk aan AI uitbesteden'

of we niet een deel van ons denken en onze persoonlijkheid opgeven wanneer we ons werk aan AI uitbesteden.

Verander om hetzelfde te doen

Een pasklaar antwoord over wat we met AI moeten, bood het congres dan ook niet – wel nuttige adviezen. Wees je bijvoorbeeld bewust van waar je het precies over hebt als je in gesprek gaat over AI. Heb je het dan over kunstmatige intelligentie in het algemeen, of over specifieke vormen of producten, zoals generatieve AI (en tools als Gemini, Claude en ChatGPT). Een andere terugkerende boodschap was dat AI pas écht van meerwaarde voor organisaties gaat zijn wanneer zij hun

Waag-rapport: De opkomst van maatschappelijke moderatie

De Nederlandse overheid zet zich in om illegale content op het internet tegen te gaan. In het project Online Content Moderatie (ProCoM) heeft Waag onderzocht welke rollen en verantwoordelijkheden maatschappelijke organisaties kunnen innemen in het modereren van sociale media, specifiek in de context van het federatieve internet (fediverse). Een belangrijke conclusie uit het onderzoek is dat maatschappelijke organisaties moderatie een belangrijke taak vinden, maar dat er op dit moment onvoldoende middelen en ondersteuning bestaan om die verantwoordelijkheid te kunnen of willen nemen. Wel geven zij aan de mogelijkheden van de fediverse te willen verkennen en te willen onderzoeken hoe zij moderatietaken zouden kunnen uitvoeren in relatie tot hun publieke functie. In het onderzoeksrapport doet Waag ook een aantal aanbevelingen. Het is te lezen of te downloaden op de site van de organisatie (waag.org/nl/article/de-opkomst-van-maatschappelijke-moderatie/).

data goed op orde hebben en idealiter verschillende datasystemen met elkaar kunnen communiceren.

Eveneens prettig was de boodschap van Guido Thys dat we niet per se achter de AI-hype *hoeven* aan te rennen. 'Probeer vooral kritisch te kijken of je er als organisatie écht iets aan hebt.' En misschien wel zijn belangrijkste advies richting de toekomst was om flexibel te blijven: 'Bedenk dat alle keuzes die ooit binnen organisaties zijn gemaakt net zo goed anders hadden kunnen zijn. Durf terug te kijken op die keuzes en dingen anders te gaan doen als de omstandigheden daarom vragen. Immers, als de wereld verandert moeten ook wij veranderen om hetzelfde te kunnen blijven doen.'

Je vindt dit artikel inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.

Deel 22 artikelenserie over kunstmatige intelligentie

Informatiespecialist game over

Wat is de impact van AI
op het informatiedomein?

Deze tweeëntwintigste aflevering van de artikelenreeks richt zich op informatiespecialisten, bibliothecarissen, researchassistenten en documentatiespecialisten. AI maakt hun kerntaak – gebruikers helpen bij het vinden en beoordelen van informatie – ogenschijnlijk overbodig. Dit artikel laat zien waarom het tegendeel waar is. En wat je kunt doen om dat zichtbaar te maken.

Simon Been

Trainer en klankbord
voor AI in het
informatiedomein
en directeur van het
Papier en Tijger Netwerk

Generatieve AI biedt natuurlijk prachtige kansen en ondersteunt denken en handelen van mens en organisatie, maar heeft ook de nodige onbedoelde consequenties. Het artikel in IP #9-2025 (aflevering 20) beschreef al de fundamentele uitdagingen voor de organisatie ten gevolge van AI en de oorzaken daarvan. Ook focuste het op het effect op de informatieprofessie en wat basisrollen rond AI voor informatieprofessionals zijn. Maar dat is nog maar het begin.

en AI: of **new** game?

Als we dieper willen duiken moeten we respecteren dat ‘de’ informatieprofessional niet bestaat. De verantwoordelijkheid voor ‘informatie’ binnen organisaties is enorm versnipperd. Ik dikte dat in tot vier categorieën, waarvan de eerste is behandeld in de vorige IP, in **aflevering 21** (deel #1 en deel #2) van deze reeks.

1. Organisatiegeheugen
& Verantwoording
2. Informatieverstrekking
& Ondersteuning
3. Kennisorganisatie
& Informatiestromen
4. Communicatie
& Externe Informatie

Nu is het tijd voor categorie twee: Informatieverstrekking & Ondersteuning. En daarmee voor functies als informatiespecialisten, bibliothecarissen, researchassistenten en documentatiespecialisten. Volgende artikelen in de serie zullen zich richten op de resterende categorieën.

Makkelijker vindbaar dan ooit

Je weet het. ChatGPT & Co zijn vele malen grondiger dan Google ooit was. ‘Iedereen’ vindt nu ‘alles’. Dus jullie werk is overbodig? Integendeel. AI maakt informatie *beoordelen* moeilijker dan ooit. En dat is precies waar jullie expertise ligt: bronkritiek, verificatie, informatievaardigheden overdragen. De kern van jullie vak is relevanter dan ooit. En toch is dat niet hoe het werkt. Gebruikers gaan rechtstreeks naar ChatGPT en slaan jullie over. Onderzoekers, studenten, pensionado’s

‘AI maakt informatie beoordelen moeilijker dan ooit, en dat is precies waar jullie expertise ligt: bronkritiek, verificatie, informatievaardigheden overdragen’

komen niet meer vragen hoe ze bronnen vinden: ze hebben al bronnen. Dat die bronnen niet bestaan, of niet zeggen wat ze denken dat ze zeggen, merken ze vaak pas te laat. Of nooit. Dit artikel gaat over dat spanningsveld. Over hoe AI jullie werk verandert, niet opheft. Over waarom jullie expertise juist nu cruciaal is, maar niet wordt gezien. En over wat je concreet kunt doen.

Even vooraf: dit artikel, meerdere werelden

Ik schrijf dit voor iedereen die gebruikers helpt bij het vinden en beoordelen van informatie. Informatiespecialisten in bedrijfsbibliotheken. Vakreferenten aan universiteiten. Bibliothecarissen in openbare bibliotheken. De uitdagingen verschillen per context en die verschillen benoem ik waar ze er in mijn ogen vooral toe doen.

Voor *bedrijfsbibliotheken* en *kenniscentra* is de dreiging het meest acuut. Directe concurrentie met Copilot en interne AI-systemen. Dalende vraag aantallen. Management dat concludeert: inkrimpen. Voor *universiteitsbibliotheken* speelt vooral de vraag naar rolinvulling. Word je trainer in AI-gebruik? Bewaker van wetenschappelijke integriteit? Beide? Voor *openbare bibliotheken* is AI één thema naast digitale inclusie en leesbevordering. Minder existentieel, maar niet minder relevant; vooral als we denken aan kwetsbare groepen die met AI-gegenereerde informatie over toeslagen of gezondheid thuiskomen. Niet alles in dit artikel gaat voor elke

context op. In het kader aan het eind vind je specifieke accenten per discipline.

Uiteraard – en dat is het goede nieuws – zijn jullie niet de eersten die dit oppakken. De sector is in beweging: van UvA-workshops tot KB-programma’s rond digitaal burgerschap. De bibliotheek van de Nederlandse Defensie Academie biedt AI-gidsen en toolwijzers aan, gericht op verantwoord gebruik, bronvermelding en onderzoekskwaliteit ... Dit artikel bouwt voort op die praktijk. Met verdieping op drie vragen: hoe maak je van losse initiatieven een structurele aanpak? Hoe doorbreek je de paradox van schijnbare overbodigheid? En hoe zorg je dat jouw expertise zichtbaar wordt, niet alleen aan de frontlinie, maar ook op afdelings- en organisatieniveau? Want het speelveld kent drie niveaus:

- > De **frontlinie**:
wat er dagelijks al op je afkomt
- > De **afdeling**:
hoe het werk verschuift
- > De **organisatie**:
waar jullie worden overgeslagen

DE FRONTLINIE WAT ER DAGELIJKS OP JE AFKOMT

Een onderzoeker vraagt je 35 artikelen op te zoeken voor een literatuure review. Je vindt er niet één. Na doorvragen blijkt: ChatGPT heeft ze gegenereerd. Alle 35 verzonnen. Met plausibele titels, bestaande auteursnamen, echte tijdschriften. Maar de artikelen bestaan niet.

Dit is geen anekdote. Het gebeurde aan de University of Southern California. Je kent dit soort voorbeelden ongetwijfeld uit je eigen praktijk. Soms kun je erom lachen, soms zijn er stevige consequenties: het werk van een student aan de rechtenfaculteit van de UvA kreeg in 2025 zo het predicaat 'ernstige fraude', een zaak die hij verloor bij de Raad van State. In datzelfde studiejaar rapporteerde diezelfde faculteit dat 44 van de 143 fraude- en plagiaatzaken AI-gerelateerd waren.

Verzonnen bronnen

In studies naar het gebruik van AI bij systematische literatuuronderzoeken bleek dat ongeveer vier op de tien referenties van GPT-3.5 niet klopten. Bij GPT-4 daalde dat naar ongeveer drie op de tien. Een experiment uit 2025 met een nieuwer model liet zien dat circa één op de vijf citaties volledig verzonnen was, terwijl veel andere verwijzingen bibliografische fouten bevatten.

Hierbij speelt ook het onderwerp mee. Bij thema's waarnaar veel onderzoek is gedaan (zoals depressie) daalt de hallucination rate sterk; bij specialistische of minder onderzochte onderwerpen neemt het aantal fouten toe.

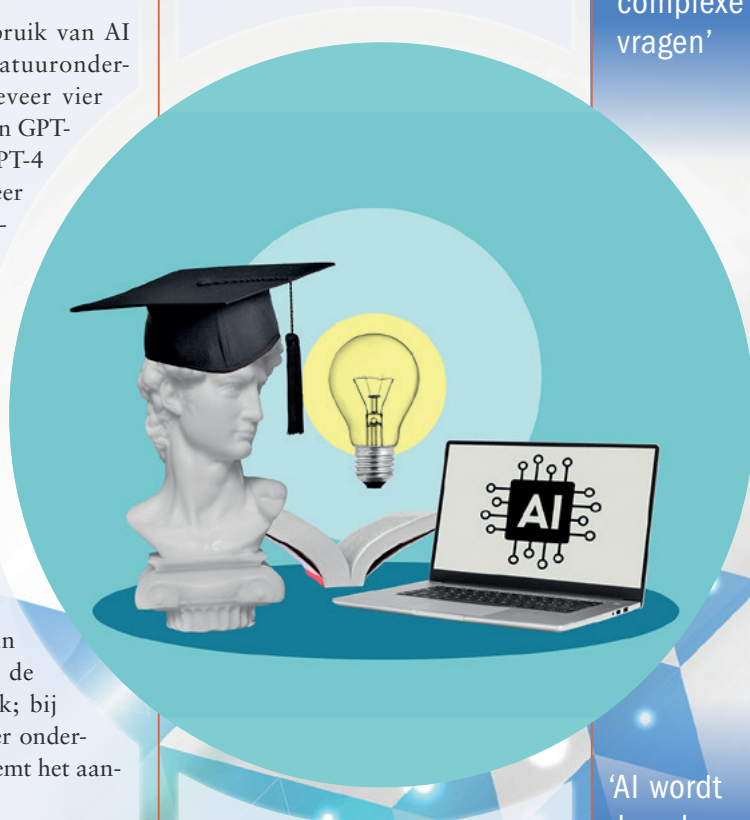
Tests met de nieuwste generatie modellen, waaronder GPT-5, wijzen erop dat hallucinaties verder afnemen en verwijzingen vaker kloppen. Toch verdwijnen fouten niet, vooral bij complexe vragen. Verzonnen bronnen zien er vaak overtuigend uit, waardoor controle noodzakelijk blijft. De High Court of England and Wales waarschuwde in 2025 zelfs expliciet dat generatieve AI fictieve zaken, citaties of quotes kan verzinnen en dat legal professionals alles moeten controleren voordat het wordt gebruikt in procedures.

Het sluipende risico

Die verzonnen bronnenlijst is het zichtbare probleem. Het onzichtbare probleem is gevaarlijker. In eerdere artikelen onderscheidde ik laag-risico en hoog-risico AI-gebruik. Dat is een uiterst genuanceerd onderwerp, maar in grote lijnen speelt vooral dit: bij laag risico – brainstormen, leren, concepten genereren – volstaat eigen oordeelsvermogen. Bij hoog risico – feiten, procedures, besluiten, publicaties – is verificatie essentieel.

Het grootste probleem: gebruikers herkennen niet wanneer ze van laag

'Tests met de nieuwste generatie modellen wijzen erop dat hallucinaties verder afnemen; toch verdwijnen fouten niet, vooral bij complexe vragen'

naar hoog risico schuiven. De student vraagt ChatGPT om feedback op haar probleemstelling. Goed gesprek. Ze vraagt door. ChatGPT noemt en passant een paar relevante auteurs. Ze noteert de namen, maar zoekt ze later niet op. Waarom zou ze, de rest was spot-on. De beleidsmedewerker vraagt AI om zijn tekst te redigeren. AI herschrijft een zin en voegt ter onderbouwing een percentage toe. Het percentage past perfect. Hij laat het staan. De burger vraagt hoe hij een bezwaarschrift moet formuleren. Ergens in het ant-

'AI wordt beschouwd als technologie- of gedragsvraagstuk, maar het is in de kern een informatie-vraagstuk. Daar zijn jullie de experts'

woord staat een termijn van zes weken. Hij gaat ervan uit dat die klopt. Het hoge risico zit vaak verstopt in een laag-risico interactie. Je vraagt om hulp bij X en krijgt ongemerkt feit Y erbij. Dát is waar het fout gaat. Niet zozeer bij de gebruiker die bewust een bronnenlijst opvraagt. Die weet tenminste dat er bronnen te checken zijn. Maar vooral bij de gebruiker die niet eens doorheeft dat er iets te checken valt. Of die de tijd (of toch zin?) niet heeft.

Intern systeem als black box

En dan is er nog een laag dieper. Een AI die op interne systemen draait werkt als een black box. Copilot bijvoorbeeld doorzoekt op de achtergrond zelf welke interne documenten relevant zijn, via een systeem dat Microsoft Graph heet. De gebruiker ziet niet welke bronnen het systeem wél raadpleegde en welke niet. Het antwoord klinkt compleet. Het gevoel van zekerheid is vals. En meestal merkt niemand wat er ontbreekt. Dit speelt het scherpst bij bedrijfsbibliotheken. Medewerkers krijgen Copilot-antwoorden op basis van interne documenten zonder te weten of het concepten of definitieve versies zijn, of ze actueel of verouderd zijn en zelfs welke documenten dat zijn. De informatiespecialist die dit wél kan beoordelen wordt niet gevraagd. Wat deze voorbeelden gemeen hebben: gebruikers komen niet of te laat, en dan – in het beste geval – repareren jullie achteraf wat voorkomen had kunnen worden.

Bij universiteitsbibliotheken gaat het om wetenschappelijke integriteit: scripties, publicaties, systematische reviews. Bij hogescholen om praktijkgericht onderzoek en afstudeerwerk. Bij openbare bibliotheken om burgers die met AI-gegenereerde informatie over toeslagen, gezondheid of juridische zaken thuiskomen. Bij bedrijfsbibliotheken om interne rapporten, marktanalyses en besluitvorming. En dan jijzelf. Hoe gebruik jij AI in je werk? Wie helpt jou als je twijfelt? Een groot voordeel: antwoorden die je voor jezelf ontwikkelt zijn ook relevant voor je gebruikers.

De verschuiving in één beeld

Oude situatie	Nieuwe situatie
Gebruiker komt met vraag	Gebruiker komt met antwoord
Jij zoekt, gebruiker beoordeelt	AI zoekt, jij helpt beoordelen
Training: 'Hoe gebruik je database X'	Training: 'Hoe beoordeel je AI-output'
Ieder werkt zelfstandig	Kennisdeling over AI essentieel

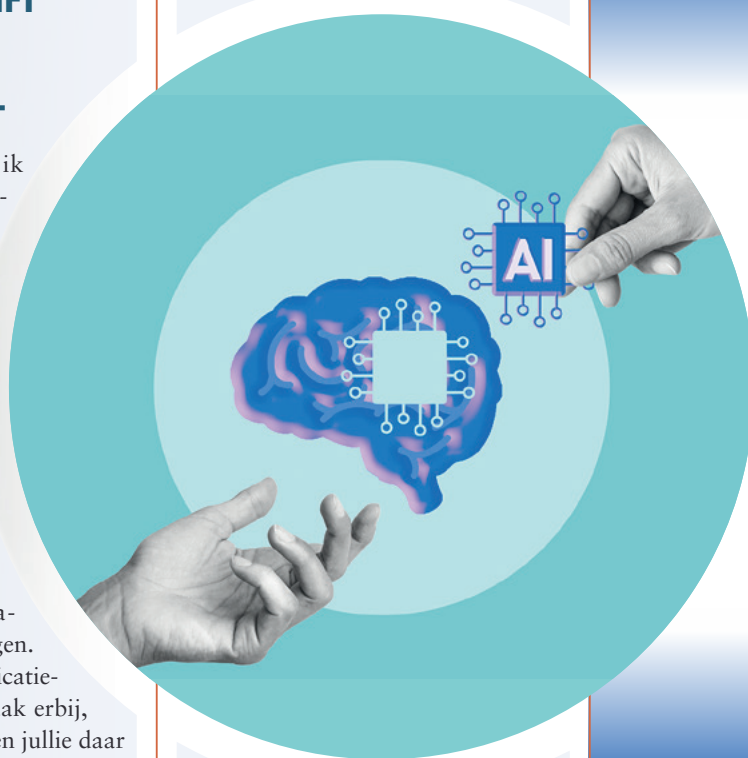
DE AFDELING WERK VERSCHUIFT ZONDER DAT DE ORGANISATIE MEE VERANDERT

De vraag 'waar vind ik informatie over onderwerp x' wordt sinds AI minder gesteld, de vraag 'klopt dit wat ik gevonden heb' daarentegen juist vaker. Is jullie afdeling daarop ingericht? Drie verschuivingen die de afdeling raken: **Het werk verandert, de formatie niet.** Minder zoek- en leveringsvragen, meer verificatie- en beoordelingsvragen. Maar wie doet het verificatiesprekuur? Is dat een taak erbij, of gaat er iets af? Hebben jullie daar formatie voor? Wie traint de collega's die dit nog niet kunnen? In veel teams is dit onbesproken. Het werk verandert sluipend en niemand past de taakverdeling aan.

Kennis fragmenteert over individuen. De ene collega heeft drie AI-tools uitgeprobeerd en weet welke wanneer hallucineren. De andere is sceptisch en houdt afstand. Een derde gebruikt AI intensief, maar deelt niets. Resultaat: geen gedeelde aanpak. Geen gezamenlijk begrip van wanneer verificatie nodig is. Geen gedeelde verificatietechnieken. Geen manier om van elkaars ervaringen te leren. De afdeling opereert als een

verzameling individuen die toevallig ongeveer dezelfde functie hebben.

De vaardigheden die je overdraagt veranderen fundamenteel. Jarenlang trainde je gebruikers in het werken met databases, zoekstrategieën en bronnen vinden. Dat stopt niet, maar de inhoud verschuift: AI-output beoordelen, hallucinaties herkennen en verificatiestrategieën toepassen. Voor veel van jullie is training dagelijks werk en dat is juist de kracht. Maar dit is niet 'een module toevoegen aan de bestaande workshop'. De kern van wat je over-

draagt verandert. Van 'hoe vind je het' naar 'hoe beoordeel je wat je al hebt'. Dat vraagt een herontwerp van je trainingsaanbod.

En er speelt iets fundamenteels. Jullie afdeling is niet de enige plek waar informatie-expertise nodig is. In veel organisaties zijn er datasteurders, privacyofficers, informatie-architecten, archivariissen en kennismanagers: allemaal vanuit hun eigen logica bezig met informatie. Die versnippering is historisch gegroeid, nooit herijkt, en door AI ineens problematisch. Jullie expertise

'De organisatie bouwt intelligentie op besmette informatie, maar nu met de autoriteit van "ons eigen systeem"'

'Het ergste: niemand merkt het, de output klinkt gepolijst en zeker. De gebruiker vertrouwt het systeem juist méér omdat het intern is'

overlapt deels met die van anderen, maar niemand heeft het overzicht. Geen afstemming, geen regie, geen gezamenlijke aanpak.

DE ORGANISATIE HIER WORDEN JULLIE OVERGESLAGEN

Waar wordt AI-beleid gemaakt? ICT kiest de tools en rolt Copilot uit. HR maakt het trainingsbeleid. Bestuur beslist over richtlijnen. Afdelingen dan wel faculteiten bepalen wat mag in werk dan wel onderwijs. Waar zitten jullie? Vaak niet aan tafel. Niet bij de keuze voor AI-tools. Niet bij het ontwerp van trainingen. Niet bij het formuleren van richtlijnen. En dat terwijl jullie al decennia informatievaardigheden trainen, jullie weten hoe bronkritiek werkt, en jullie dagelijks zien waar het misgaat. AI wordt beschouwd als technologievraagstuk (ICT) of als gedragsvraagstuk (HR), maar het is in de kern een informatievraagstuk. Daar zijn jullie de experts.

De vervuilde fundamenteen

En het gaat dieper dan AI-output beoordelen. Vooral bij bedrijfsbibliotheken en kenniscentra zie je dit: organisaties die interne AI-systemen inzetten – Copilot op SharePoint, eigen chatbots op interne kennisbanken – trainen die systemen op hun eigen informatie. Klinkt logisch. Maar welke informatie? In de meeste organisaties laat de informatiehuishouding te wensen over. Concepten naast definitieve versies. Verouderd beleid naast actueel beleid. Werkdocumenten naast formele rapporten. Metadata als status, datum, auteur, goedkeuring ontbreken. En dan komt het: het AI-systeem behandelt dan alles als gelijkwaardig. Een concept uit 2019 weegt even zwaar als het definitieve beleidsstuk van vorig jaar.

Resultaat: de organisatie bouwt intelligentie op besmette informatie, maar nu met de autoriteit van 'ons eigen systeem'. En het ergste: niemand merkt het. De output klinkt gepolijst en zeker. De gebruiker ver-

trouwt het systeem juist méér omdat het intern is.

Onmisbare partner

Dit is waar jullie expertise cruciaal wordt. Maar jullie worden niet gevraagd. De implementatie is een IT-project. De informatiefprofessional mag achteraf opruimen wat vooraf had moeten worden ingericht. Dat is geen toeval. In veel organisaties zit een structurele muur tussen de mensen die informatie-expertise hebben en de mensen die beslissingen nemen over informatie. Jullie kennis zit in de uitvoering. Beleid wordt gemaakt zonder die kennis.

AI zou de katalysator kunnen zijn om die muur te doorbreken. Want wat je eerder kon tolereren – matige metadata, ongeordende mappen, concepten tussen definitieve stukken – wordt door AI een structureel kwaliteitsprobleem. De vraag blijft: hoe kom je aan tafel? Niet als criticus, maar als onmisbare partner.

ACHT ROLLEN, VIER VOOR JULLIE

In artikel 20 schetste ik acht rollen die passen bij de bestaande expertise van informatiefprofessionals en die in het AI-tijdperk nieuw zijn of veranderen qua benodigde invulling:

- > Waarheidsbewaker: de grote validator
- > Stroomregisseur: behoeder voor fragmentatie
- > Ontsluiter: zorgverzorger voor toegankelijkheid
- > Toekomstbewaker: waarborgverzorger van verantwoording
- > Voeder: leverancier van goede input en tuning
- > Inrichtingsadviseur: strateeg van de informatiehuishouding
- > Gids: begeleider en stimulator van vaardigheden
- > Risicobeheerder: governance-bewaker

Vier van die acht springen eruit voor jullie context. Ze spelen elk op alle drie de niveaus die ik eerder beschreef. En ze brengen elk een eigen dilemma met zich mee.

De Gids: van wegwijzer naar navigator

Je was altijd al gids, maar de vraag verandert van vinden naar verificatie. Dat geldt aan de frontlinie, waar je gebruikers door het AI-landschap loodst. Op

de afdeling, waar je collega's helpt blijven. En richting management, waar je AI-kwaliteitsrisico's informatiekundig moet agenderen in plaats van ICT-technisch.

Het dilemma: je moet zelf echt goed genoeg zijn voordat je anderen kunt begeleiden. Hoeveel informatiespecialisten hebben systematisch geëxperimenteerd met AI? Wie heeft zelf ervaren hoe overtuigend een hallucinatie klinkt? Je kunt geen gids zijn in terrein dat je niet op je duimpje kent.

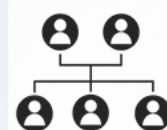
'Wat je eerder kon tolereren – matige metadata, concepten tussen definitieve stukken – wordt door AI een structureel kwaliteitsprobleem'

De Waarheidsbewaker: meer dan bronnen checken

Verifiëren of bronnen bestaan en kloppen is het begin. De diepere laag is helpen herkennen wat je niet kunt zien. Het Copilot-antwoord dat compleet lijkt, maar gebaseerd is op een onbekende selectie van interne documenten. Het rapport met een onzichtbare vertekening omdat bepaalde bronnen zonder reden zwaarder wogen. Op afdelingsniveau: signaleren dat de fundamentele deugden. Op organisatieniveau: het bestuur confronteren met het feit dat hun AI-investering onbetrouwbare output levert. Opnieuw: niet door de techniek, maar door de informatie die de techniek voedt.

Het dilemma: je moet slecht nieuws brengen aan mensen die het niet willen horen. Management dat net heeft geïnvesteerd in Copilot. ICT die net een chatbot heeft gebouwd op de kennisbank. Waarheidsbewaking is niet alleen een informatiekundige vaardigheid, het is zeker ook een politieke.

De Stroomregisseur: kennis die niet mag fragmenteren

In je team zit kennis die nergens anders zit. Welke tools werken waarvoor, welke verificatietechnieken zijn effectief, welke bronnen worden vaak fout weergegeven. Die kennis zit bij individuen. De Stroomregisseur organiseert de collectieve leercurve. En kijkt ook breder: in de hele organisatie fragmenteert AI-kennis op dezelfde manier. Hier raakt jullie expertise aan die van kennismanagers, en dat is een samenwerking die je actief moet zoeken.

Het dilemma: kennisdeling organiseren kost tijd die er niet is. En het vraagt dat collega's – zowel de enthousiastelingen als de sceptici – bereid zijn hun ervaringen te delen. Dat gaat niet vanzelf.

'Waarheidsbewaking is niet alleen een informatiekundige vaardigheid, het is zeker ook een politieke'

De Ontsluiter: van bronnen naar vaardigheden

Je ontsluit niet langer alleen bronnen, je ontsluit vaardigheden. Hoe beoordeel je AI-output? Hoe herken je een hallucinatie? Hoe verifieer je een claim als je niet eens doorhebt dat er iets te verifiëren is? Voor sommigen van jullie is training dagelijks werk, dat is juist de kracht. Maar de kern van wat je overdraagt verandert. Op organisatieniveau word je de architect van AI-geletterdheid: niet de e-learning die HR laat maken, maar een programma geworteld in jullie dagelijkse praktijk.

Het dilemma: je ontsluit vaardigheden waarvan de houdbaarheid beperkt is. Wat je vandaag leert over GPT-5 is morgen deels achterhaald door GPT-6. Bovendien zul je zoveel voortschrijdend inzicht ervaren. Je moet een programma bouwen dat verandering als constante heeft.

De paradox van zelfstandigheid

Nu wordt het spannend. Want er zit een fundamentele tegenstrijdigheid in alles wat ik net beschreef. *Jullie willen gebruikers AI-geletterd maken. Jullie willen ze leren zelf te beoordelen, zelf te verifiëren, zelf de risico's te herkennen. Maar als ze dat allemaal kunnen, waarom zouden ze dan nog naar jullie komen?* Dit is de paradox van zelfstandigheid. En die raakt niet alleen aan je werkdruk of je relevantie. Die raakt aan de identiteit van het beroep. Wat ben je als informatiespecialist als jouw gebruikers je niet meer nodig hebben? Laat ik eerlijk zijn: die paradox is niet op te lossen, maar hij is wel hanteerbaar te maken. Op vijf manieren:

- > **Complexe cases blijven altijd.**

Werk als systematic reviews, hoog-risico verificatie en interdisciplinair onderzoek vraagt expertise die niet in een workshop past. Nieuwe tools, nieuwe scenario's, nieuwe risico's. Je blijft de specialist die bijhoudt wat er verandert.

- > **Je verschuift van dienstverlening naar inbedding.** Van: gebruiker komt met vraag. Naar: jij bent ingebed in processen waar verificatie nodig is. Standaard checkmoment bij scripties. Betrokkenheid bij systematic

reviews vanaf de start. Verificatie als service bij publicaties. Je wacht niet op vragen, je zit in het proces.

- > **Training is doorlopend, niet eenmalig.** AI verandert continu. Er is altijd nieuwe kennis nodig. Jij houdt bij wat er verandert, zij concentreren zich op hun werk. Dat is een permanente functie.
- > **Je opereert op drie niveaus tegelijk.** Niet alleen individuele gebruikers helpen, maar ook je afdeling organiseren en je organisatie adviseren. De meeste

'Verifiëren of bronnen bestaan en kloppen is het begin. De diepere laag is helpen herkennen wat je niet kunt zien'

'Jullie werk was altijd vooral: mensen betrouwbare informatie te vinden en te beoordelen. Dat verandert niet, alleen de context'

gebruikers worden wellicht zelfstandig op de frontlinie, maar op afdelings- en organisatieniveau is de behoefte aan jullie expertise structureel. Daar zit géén paradox.

- > **Je verschuift de vraag.** Niet: 'hebben ze mij nodig?' Maar: 'wat gaat er mis zonder mij?' Documenteer wat je signaleert. Kwantificeer het. Maak de onzichtbare schade zichtbaar. De paradox verdwijnt natuurlijk niet, maar hij wordt hanteerbaar als je kunt laten zien wat er gebeurt als jouw expertise ontbreekt. De organisatie heeft dat nodig.

NU	NODIG
Zoeken & leveren	Beoordelen & verifiëren
Bronnen ontsluiten	Vaardigheden ontsluiten
Beschikbaar voor vragen	Ingebed in processen
Incidenteel & reactief	Structureel & proactief
Individuele expertise	Collectieve leercurve
Vakexpertise volstaat	Vakexpertise + AI-expertise vereist

WAT NU CONCREET TE DOEN

Hier kunnen we heel diep gaan en dat doe ik ook in mijn workshops voor staf en leiding, maar de ruimte hier is beperkt en details veranderen sterk per organisatie en functie. Toch een voorzet op hoofdlijnen.

Aan de frontlinie: morgen beginnen

Start een verificatiespreekuur. Vast tijdstip, laagdrempelig. 'Breng je AI-antwoord mee, we checken samen.' Documenteer wat je tegenkomt: dat is input voor training én beleid. En geef gebruikers de vijfsecondencheck mee: noemt AI een bron? Open hem. Geeft AI cijfers? Zoek de originele bron. Klinkt het té perfect? Wees extra kritisch.

De weerstand: gebruikers komen niet. Ze weten niet dat ze een pro-

Accenten per context

Vakreferent universiteitsbibliotheek

Kernvraag: hoe bewaak je wetenschappelijke integriteit in een AI-tijdperk? Je werkt met onderzoekers, promovendi, systematic reviews: langdurige trajecten in een hoog-risico context. De rol van embedded librarian wordt urgenter: niet alleen beschikbaar zijn, maar aanwezig waar het werk gebeurt. En universitaire repositories hebben dezelfde metadata-problemen als bedrijfssystemen. Daar heb je een unieke invalshoek.

Informatiespecialist hogeschool

Kernvraag: hoe integreer je AI-geletterdheid in praktijkgericht onderwijs? Kortere contactmomenten dan bij universiteiten, maar de scriptiebegeleider is je primaire partner. Zorg dat je in het begeleidingsproces zit, niet alleen aan het eind als de bronnen al verzameld zijn. En realiseer je: jouw studenten worden de professionals die straks in organisaties met AI werken. Wat je ze nu leert over verificatie werkt door.

Bibliotheecaris openbare bibliotheek

Kernvraag: hoe help je burgers navigeren in een wereld vol AI-gegenereerde informatie? De existentiële dreiging is hier minder. De maatschappelijke functie is breder erkend. Maar burgers die met foutieve AI-informatie over toeslagen of gezondheid thuiskomen, zijn kwetsbaarder dan studenten. Juist mensen met lagere digitale vaardigheden hebben geen kader om AI-output te beoordelen.

Bedrijfsbibliotheek/kenniscentrum

Kernvraag: hoe toon je meerwaarde in een organisatie die denkt dat Copilot alles kan? Hier is de dreiging het meest acuut. Dalende vraag aantallen worden geïnterpreteerd als dalende relevantie, terwijl het omgekeerde waar is. De notitie aan het MT is geen optie, het is noodzaak. En de vervuilde fundamente zijn hier jullie sterkste argument: als de organisatie Copilot draait op een Share-Point waar niemand metadata beheert, raakt dat direct aan de betrouwbaarheid van de besluitvorming.

bleem hebben. De kunst is niet wachten tot ze komen. Eén goed voorbeeld van een voorkomen fout doet meer dan tien posters.

Op de afdeling: komende maand

Caseoverleg starten. Maandelijks, één uur. Iedereen brengt één AI-case in. Documenteer wat werkt. En: bespreek de werkverdeling. Wie doet de verificatievragen? Wat kost het aan tijd? Formaliseer het: maak het zichtbaar in taakbeschrijvingen. De weerstand: tijd en prioriteit. Begin klein. Eén caseoverleg. Eén ge-

zamenlijke verificatieoefening. Laat het resultaat spreken.

Op organisatieniveau: komend kwartaal

Inventariseer waar AI-beleid zit en leg contact. Niet alleen met waar-schuivingen, maar zeker ook met oplossingen: 'Wij zien wat er misgaat met AI-output. Dit kunnen wij bijdragen.' Eén bewezen fout is overtuigender dan tien theoretische risico's. En: zoek bondgenoten. De privacyofficer, de datasteward, de kennismanager die ook niet aan tafel zit. Samen sta je sterker.

'Jullie zitten op het snijpunt. Dat maakt jullie de missing link. Maar die positie moet je claimen, ze wordt je niet gegeven'

'De vraag is niet óf jullie expertise nodig is, maar of jullie die expertise zichtbaar maken voordat anderen concluderen dat jullie overbodig zijn'

Bij bedrijfsbibliotheeken is dit urgenter dan waar ook. De notitie aan het MT is geen luxe, het is overlevingsstrategie. Koppel je expertise aan risico's die het management wél serieus neemt: reputatieschade, juridische aansprakelijkheid en besluitvorming op basis van foutieve informatie.

Afsluiting: van gatekeeper naar gids

We zagen het: ICT begrijpt de techniek, maar niet hoe informatie betekenis krijgt. Management begrijpt strategie, maar niet de complexiteit van AI-output. Gebruikers begrijpen hun werk, maar niet wat eronder ligt. Jullie zitten op het snijpunt. Dat maakt jullie de missing link. Maar die positie moet je claimen. Ze wordt je niet gegeven.

Jullie werk was altijd vooral: mensen helpen betrouwbare informatie te vinden en te beoordelen. Dat verandert niet. Alleen de context. De expertise die jullie hebben is relevanter dan ooit, maar je moet die expertise zichtbaar maken, op drie niveaus tegelijk, met de moed om slecht nieuws te brengen, en met het besef dat je zelf eerst moet excelleren voordat je anderen kunt begeleiden. Niet alleen op je vertrouwde vakgebied, maar vooral ook over nut en nukken van AI.

Je staat er niet alleen voor. Archivarissen worstelen met vergelijkbare vragen rond verantwoording. Kennismanagers met fragmentatie. Communicatieprofessionals met betrouwbaarheid van externe informatie. Samen vormen jullie de informatieprofessie. De vraag is niet óf jullie expertise nodig is. De vraag is of jullie die expertise zichtbaar maken. Voordat anderen concluderen dat jullie overbodig zijn.

Je vindt dit artikel, en de vorige afleveringen in de serie, inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl (trefwoord 'AI informatiedomein'). <

**KB
ONDERZOEKS-
KRONIEK**

**GELEZEN
+
GESPOT
+
LIFEHACKING
+
VAN DE KNVI**

Kabinet-Jetten: bibliotheken onder onderwijs, digitale zaken naar EZK

Bibliotheken vallen in kabinet-Jetten onder de portefeuille van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), Judith Tielen, en zijn niet meer primair gekoppeld aan cultuur, maar aan onderwijs. Verder gaat de portefeuille Digitale Zaken van het ministerie van Binnenlandse Zaken naar dat van Economische Zaken en Klimaat, aldus een bericht op informatieprofessional.nl.

[@informatieprofessional](https://www.facebook.com/informatieprofessional)

[@vakbladip.bsky.social](https://bsky.app/profile/vakbladip.bsky.social)

[linkedin.com/company/informatieprofessional](https://www.linkedin.com/company/informatieprofessional)

[@IPnieuws@mastodon.nl](https://mastodon.nl/@IPnieuws)

HET HOOFDGEBOUW HERONTWORPEN

Het huidige witte KB-pand naast Den Haag Centraal ondergaat over enige tijd een grondige renovatie. Om een beeld van de mogelijkheden te krijgen én om eigenaar Rijksvastgoedbedrijf te inspireren leek het de KB een goed idee om eerst zélf met het gebouw aan de slag te gaan. Samen met architectuurstudenten.

Marco Martens

Adviseur Onderzoek Conservering
bij KB, nationale bibliotheek

In de rubriek
KB Onderzoekskroniek
beschrijven medewerkers
van de afdeling Onderzoek
van KB, nationale bibliotheek
hun resultaten, trends
en vondsten.

Ontwerp
'KB can be'
door
Ava de Haan

Ontwerp
'Soundscaping
the future library'
door Aafke
Simonides

Ontwerp
'Universal
inclusivity –
designing for the
senses' door
Elisabeth
Veldkamp

Ontwerp
'Luminous minds'
door
Bart Mooren

Ontwerp
'The third place
in between'
door Flo
Schreinemachers

Over een paar jaar verhuist de KB naar haar tijdelijke onderkomen in het Berlaghuis in Den Haag.

De collectie van 122 strekkende kilometer aan boeken, tijdschriften en kranten is tegen die tijd al overgebracht naar het nieuwe boekenmagazijn in de Harnaschpolder – de KB Onderzoekskroniek in de vorige editie van IP ging daar al op in. Dat opent de mogelijkheid om het huidige statige witte pand nabij het Centraal

Station grondig aan te pakken. Alleen de publieksfunctie en de kantoren komen hier terug.

Strengere randvoorwaarden

Het pand is van het Rijksvastgoedbedrijf; het herontwerp wordt daarom ook onder leiding van het RVB uitgevoerd. Om een beeld van de mogelijkheden te krijgen én om het RVB te inspireren leek het de KB een goed idee om eerst zelf met het gebouw aan de slag te gaan. Dit is uiteraard voer voor architectuurstudenten. Vorig jaar

‘De studenten maakten ieder afzonderlijk een eigen ontwerp, gebaseerd op wat ze persoonlijk aan het hart gaat’

april zijn negen van hen, in het kader van het programma *Master graduation design studio – Revitalization Heritage: The Future Libra-*

ry aan de Technische Universiteit Delft, enthousiast aan de slag gegaan met het herontwerp van de KB.

Om het voor de studenten wat moeilijker te maken waren de randvoorwaarden wat strenger gemaakt: ga uit van het huidige gebouw met al zijn sterke en zwakke punten, behoud een groot deel van de huidige architectonische kwaliteit, en weet dat de vrijgekomen ruimte waar nu de collectie ligt opgeslagen ook mag worden gebruikt.

Negen eigen ontwerpen

De studenten begonnen met een uitgebreide verkenning van bibliotheken in het algemeen en de KB in het bijzonder. Vervolgens maakten ze ieder afzonderlijk een eigen ontwerp, gebaseerd op wat ze persoonlijk aan het hart gaat. Dit komt terug in de titels die ze hun ontwerpen hebben gegeven: ‘KB can be’ vormt een ruimtelijke ontdekkingstocht met de nadruk op maken en creëren. ‘Soundscaping the future library’ gaat over het werken met stille, minder stil-

▲ Ontwerp ‘The extroverted library’ door Julia Zhou

▼ Ontwerp ‘Building balance’ door Paula Goldebelt

▲ Ontwerp ‘Archive Avenue’ door Ludo Swaans

▼ Ontwerp ‘A library for all’ door Sander Groen

le en levendige gebieden om de KB auditief op allerlei manieren te ervaren. 'Luminous minds' richt zich op kennisdeling en intellectuele ontwikkeling door inspirerende verlichting. 'Universal inclusivity – designing for the senses' beoogt iedereen de KB te laten ervaren met alle zintuigen tegelijk en optimaliseert daarmee de toegankelijkheid voor iedereen.

'The third place in between' zorgt voor veel sociale interactie door aanbod van diverse soorten openbare ruimten, 'The extrover-

'Zeker is dat duurzaamheid hoog op de prioriteitenlijst staat en dat een groot deel van het huidige gebouw zal worden hergebruikt'

ted library' ziet de KB als een interactieve en inclusieve hub voor de toekomst. 'Archive Avenue' verbindt de KB aan het Nationaal

Archief en daarmee nog meer aan de Nederlandse cultuur en maatschappij, 'Building balance' koppelt het doen van onderzoek met collecties aan de publieke functies. En tenslotte gaat 'A library for all' in op inclusiviteit, verbinding en verwondering voor iedereen.

Geïnspireerd geraakt

De negen ontwerpen waren in januari en februari dit jaar te zien bij de KB. Personeel en architecten zijn hierdoor geïnspireerd geraakt.

We zijn benieuwd welke elementen uit de diverse ontwerpen zullen worden meegenomen in het uiteindelijke ontwerp. Zeker is dat duurzaamheid hoog op de prioriteitenlijst staat en dat een groot deel van het huidige gebouw zal worden hergebruikt. We wachten het af.

Je vindt dit artikel inclusief linkjes in het archief op informatieprofessionals.nl, evenals meer afleveringen van de rubriek KB Onderzoekskroniek.

Verhuizingen

De KB trekt eind 2028 tijdelijk in het Berlagehuis in Den Haag. Op de huidige locatie nabij station Den Haag Centraal komt vanaf 2033 een vernieuwd publieksgebouw van de bibliotheek als blijvend onderdeel van het culturele hart van Den Haag.

Tijdens de bouwwerkzaamheden aan het nieuwe publieksgebouw verhuist de KB tijdelijk naar het Berlagehuis aan de Groenhovenstraat in Den Haag. Voorafgaand wordt het Berlagehuis in 2028 gedeeltelijk verbouwd, zodat de nationale bibliotheek bezoekers vergelijkbare service en diensten kan bieden als nu het geval is. Er moeten onder meer een leeszaal, ruimte voor publieksprogrammering en veilige plek voor het inzien van

de collectie komen. Levering van de opgevraagde collectiestukken gebeurt dan vanuit het nieuwe boekenmagazijn in Midden-Delfland.

De nationale bibliotheek bewaart de fysieke collectie nu nog in haar huidige publieksgebouw. In 2017 is besloten om de magazijnfunctie en de publieksfunctie te scheiden. Vorig jaar begon de bouw van het gerobotiseerde nieuwe boekenmagazijn, dat in 2027 zal worden opgeleverd.

►
Studenten leggen de laatste hand aan de opbouw van de tentoonstelling

►
Close-up van maquettes en tekeningen bij de tentoonstelling op de KB

►
De tentoonstelling te midden van het huidige KB-hoofdgebouw

TECHNOLOGIE IS POLITIEK

De strijd voor digitale rechtvaardigheid | Paola Verhaert
| Letterwerk | paperback
9789083567426 | € 24,99 |
120 pagina's

De digitale samenleving lijkt een onstuitbare snelrein. Maar wie heeft het spoor getrokken, wie bepaalt de snelheid en waar gaat de reis naartoe? Paola Verhaert laat zien dat deze trein niet neu-

traal rijdt: achter de schermen sturen macht en belangen de koers. In dit essay onttraft ze de verborgen structuren die ongelijkheid en onrechtvaardigheid voeden. Van de toeslagenaffaire en het Cambridge Analytica-schandaal tot het Hongaarse beleid tegen de Pride-demonstraties: telkens blijkt technologie geen toevallig gereedschap, maar een politieke kracht. Met inzichten uit filosofie en sociologie pleit de auteur voor kritisch technolo-

Technologie is politiek

De strijd voor digitale rechtvaardigheid

Paola Verhaert

tt

gisch burgerschap: een actieve, democratische betrokkenheid bij hoe technologie wordt ontworpen, ingezet en gereguleerd. Verhaert is schrijver en onderzoeker op het snijvlak van technologie en sociale rechtvaardigheid. In 2024 werd ze door deBuren en het Hannah Arendt Instituut uitgeroepen tot Scherpsteller, met als opdracht om gedurende twee jaar 'scherp te stellen' op maatschappelijke ontwikkelingen. <

HET MASKER VAN AI

AI-geletterdheid als antwoord op maatschappelijke kansen en uitdagingen | Wim Casteels | Van Duuren Media/Lannoo Campus
| paperback 9789020989816
| € 34,99 | e-book
9789020993721 | € 18,99 | 240 pagina's

Terwijl bedrijven en staten wereldwijd een ongeziene AI-wedloop voeren en miljarden investeren in datacenters en rekenkracht, krijgt artificiële intelligentie een steeds prominente plaats in ons dagelijks leven. Maar achter de vlot pratende chatbots en ogenschijnlijk onschuldige AI-apps gaat een

complexe, weinig transparante machinerie schuilt, stelt Wim Casteels. In zijn boek *Het masker van AI* onderzoekt de docent en AI-expert de impact van deze systemen op onze samenleving, en vooral: wat we moeten begrijpen om er verantwoord mee om te gaan. In twaalf hoofdstukken neemt hij de lezer mee 'langs de ethische, economische en maatschappelijke breuklijnen van AI'. Van algoritmes die onbewust vooroordelen versterken tot de ecologische voetafdruk van de datacenters die onze digitale toekomst aandrijven. Met AI-geletterdheid als sleutel om kansen te benutten en risico's te beperken. <

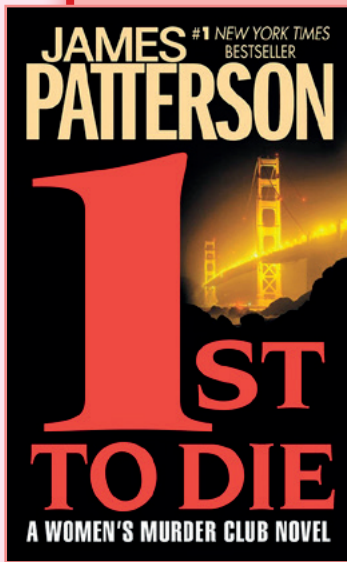
Tip voor een boek, onderzoek, paper of ander geschreven werk dat interessant zou kunnen zijn voor collega-IP'ers? Laat het weten via redactie@informatie-professional.nl.

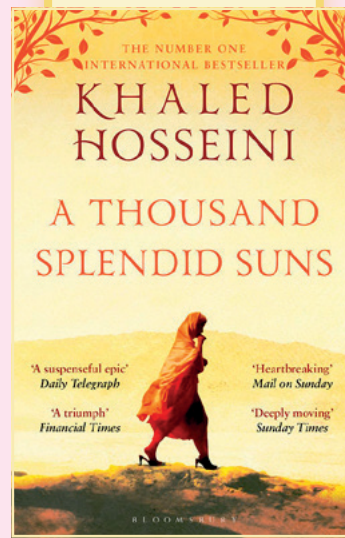
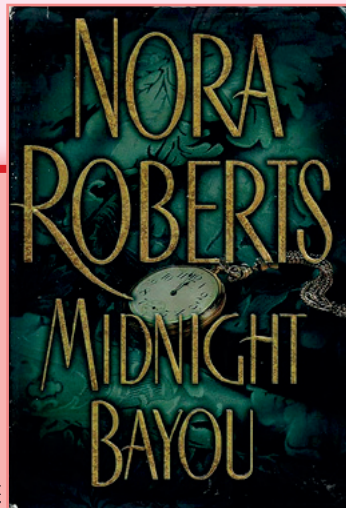
ALIGNMENT PAPER ON AI AND THE DATA SPACE FOR CULTURAL HERITAGE

Boundary-setters and opportunity-seekers working towards responsible AI futures | Emma O'Hare, Rasa Bočytė, Johan Oomen, Lorena Aldana, Antoine Isaac, Harry Verwayen, Valentine Charles | Europeana, Beeld & Geluid | 44 pagina's

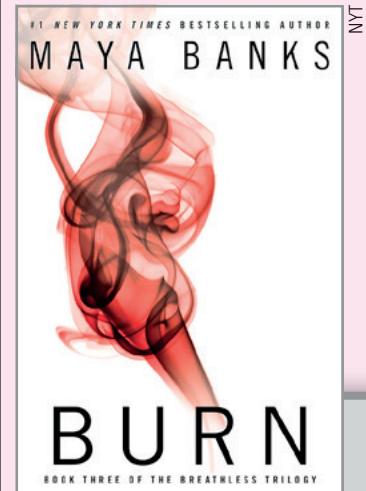
Ontdek hoe de digitale-erfgoedgemeenschap haar rol in AI kan vormgeven. Dit paper presenteert de uitkomsten van de Alignment Assembly on Culture for AI, met inzichten van vierhonderd professionals, meningsverschillen, consensuspunten en concrete stappen voor verantwoord gebruik van kunstmatige intelligentie in cultureel erfgoed. Je vindt dit paper – en andere vakrelevante publicaties van Beeld & Geluid – onder publications.beeldengeluid.nl/. <

Sombere kleuren, zwart en rood, domineren de vroege jaren 2000.

De komst van sociale media zorgt voor meer beeldgedreven boekcovers.

Mede dankzij Instagram doet de fotografische cover zijn intrede.

De visuele boodschap van 25 jaar boekcoverontwerp VAN 9/11 TOT #BOOKTOK

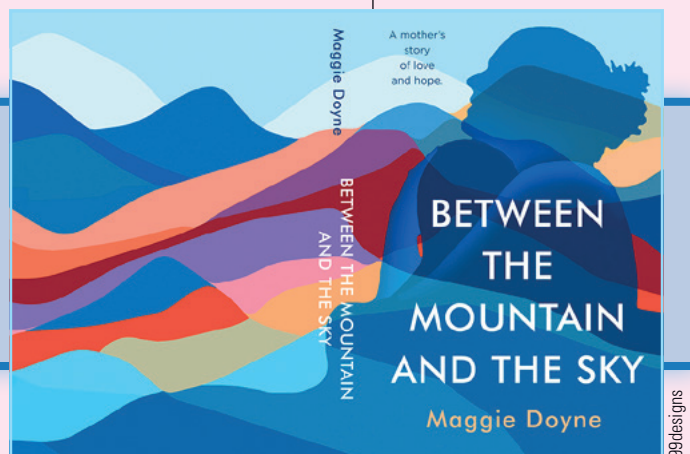
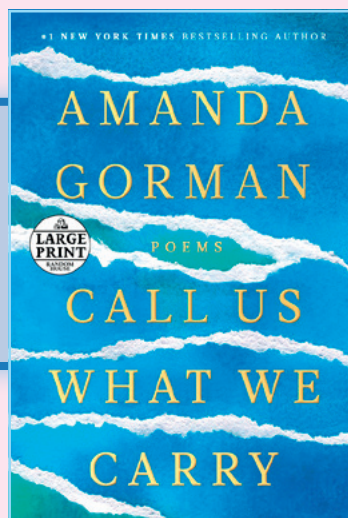
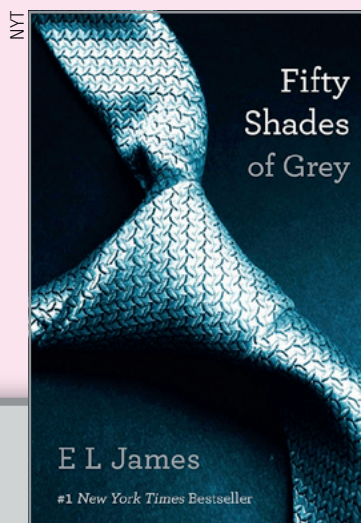
Wie bepaalt het uiterlijk van een bestseller en hoe nauw weerspiegelt dat de culturele context waarin het boek verschijnt? Om die vraag te beantwoorden analyseerde 99designs by Vista meer dan zevenhonderd titels van de wekelijkse New York Times-bestsellerlijst en vergeleek die met duizenden boekcovers die door freelance ontwerpers op het 99designs-platform zijn gemaakt

De studie toont aan hoe wereldwijde gebeurtenissen, sociale media en veranderend leesgedrag de kleurenpaletten, de typografie, het beeldmateriaal en de genredominantie in het Amerikaanse uitgeverslandschap hebben beïnvloed. Door haar interne data te combineren met covers van New York Times-bestsellers heeft 99designs van het project meer dan een terugblik gemaakt. De analyse trekt ook een parallel tussen traditioneel uitgegeven titels en zelfgepubliceerde of onafhankelijk ontworpen boeken, en onthult hoe esthetische verschuivingen vaak

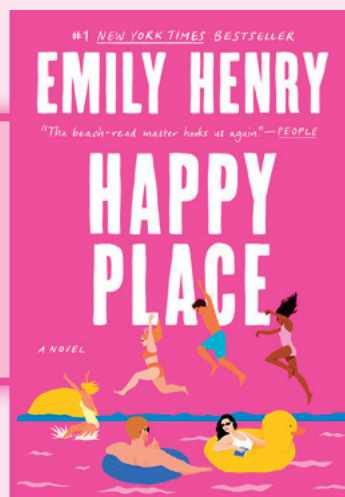
gelijktijdig in beide contexten plaatsvinden. Dit dubbele perspectief benadrukt dat boekcoverontwerp niet uitsluitend wordt bepaald door uitgeverijen, maar ook door de bredere creatieve sector die in realtime reageert op culturele signalen, aldus het platform.

Vroege jaren 2000

In de vroege jaren 2000 laat het onderzoek een periode van visuele en genreconsistentie zien. Na de gebeurtenissen van 9/11 stijgt het aandeel thrillers in de bestsellerlijsten van 27 procent in 2001 naar 41 procent in 2003, met een piek van 61 procent in 2006. Omslagen

Tijdens corona worden boekomslagen zachter, met rustgevender kleuren; naast wit stijgt het gebruik van blauw.

De laatste jaren ontpopt roze zich als dé kleur, met een groei van 260 procent bij de bestsellercovers (2021-2023), en 117 procent bij die van 99designs.

uit deze periode zijn overwegend zwart en rood, kleuren die in 2002 en 2003 op meer dan de helft van de titels voorkomen – een visuele representatie van de collectieve angst rondom veiligheid en vertrouwen, stelt 99designs. Deze kleuren en genres domineren de bestsellerlijsten meer dan twee decennia lang, voordat ze na 2020 merkbaar afnemen.

Intrede sociale media

De jaren 2010 markeren een keerpunt, als sociale media niet alleen de marketing van boeken beginnen te beïnvloeden, maar ook hun uiterlijk. Fotografische omslagen bereiken hun hoogste

punt in 2012 en verschijnen op 68 procent van de bestsellers, in lijn met de beeldgedreven visuele taal van Instagram en het groeiende belang van online deelbaarheid. Deze nadruk op direct leesbaar, scrollvriendelijk ontwerp duidt op een verschuiving naar covers die als digitaal én als fysiek object kunnen functioneren.

Pandemiejaren

Tijdens de pandemiejaren worden boekomslagen zachter. Minimalistische composities, natuurmotieven en rustgevende kleurenpaletten komen vaker voor, wat een verlangen naar escapisme en geruststelling moet

weerspiegelen. Wit is in 2022 te zien op 79 procent van de bestselleromslagen, terwijl blauw stijgt naar 62 procent. Soortgelijke trends zijn zichtbaar op 99designs, waar het gebruik van blauw met 7 procent en groen met 12 procent toeneemt tussen 2020 en 2022 – met tegelijkertijd een bredere belangstelling voor reflectieve genres zoals poëzie en memoires.

Meest ingrijpende verandering

De meest ingrijpende verandering vindt plaats met de komst van #BookTok. In 2024 vertegenwoordigen romantische en fantasyboeken 42 procent van

de New York Times-bestsellers, meer dan het dubbele van het historisch gemiddelde. Visueel ontpopt roze zich als dé kleur van het moment, met een stijging van 260 procent in het gebruik ervan bij de bestsellercovers (2021-2023). Op 99designs volgt roze dit voorbeeld, met een stijging van 117 procent op jaarbasis. Ook de covers van romantische boeken maken een volledige omslag – weg van de fotografie; in 2025 zijn illustraties op 100 procent van de romantische bestsellers te zien.

> Meer over dit onderzoek kun je lezen via deze link: bit.ly/4ue9NVy. <

OPEN SNEL EN SIMPEL

Een hele reeks van URL's openen of een bestand openen in welk bestandsformaat dan ook zonder software, het kan eenvoudig met de tools Open Multiple URLs en Jumpshare viewer.

MEERDERE URL'S

De Chrome-extensie Open Multiple URLs (bit.ly/405LLy7) kun je inzetten bij diverse scenario's waarbij je met meerdere URL's te maken hebt.

Heb je zelf een lijst van meerdere URL's die je allemaal in een keer wilt openen? Dan kun je de URL's plakken in het tekstvenster van de extensie (zorg dat iedere URL op een nieuwe regel staat). Door een druk op de knop *Open URL's* worden alle URL's in een keer geopend. Standaard worden de URL's in aparte tabs in het huidige venster geopend, maar je kunt er ook voor kiezen dat dit in een nieuw venster gebeurt. Bovendien biedt de extensie naast het tekstvenster de mogelijkheid om je lijst met URL's te importeren via een .txt-bestand of een .csv-bestand.

De extensie is naast het openen van meerdere URL's ook inzetbaar voor het verzamelen van meerdere URL's. Bijvoorbeeld als je meerdere tabs hebt openstaan en daar de URL's van wilt verzamelen of als je alle URL's wilt verzamelen die op een pagina te vinden zijn. Je kunt de verzamelde URL's eenvoudig kopiëren of exporteren naar een .txt-bestand.

Veelzijdig

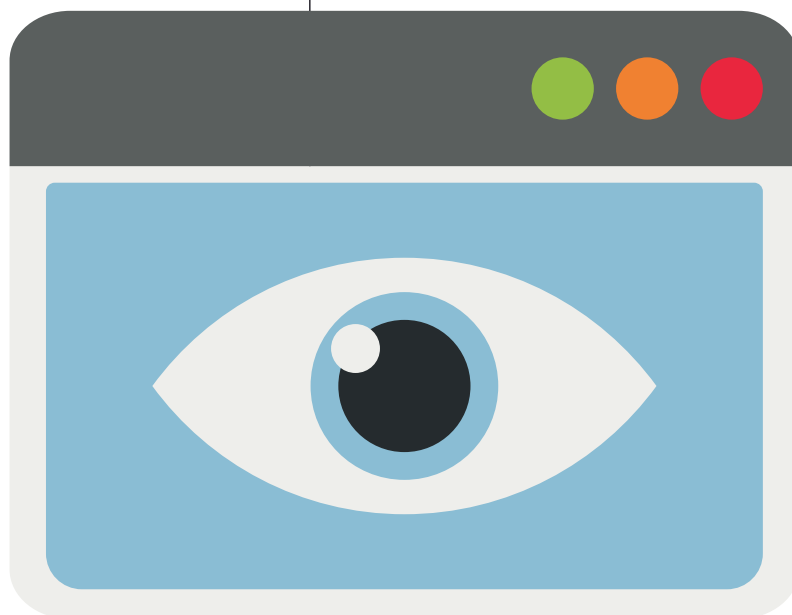
Er is een veelvoud aan extensies beschikbaar die het tegelijk openen en verzamelen van meerdere URL's mogelijk maakt, maar juist deze Chrome-extensie blinkt uit in eenvoud terwijl je toch veel opties tot je beschikking hebt. Zo kun je in de extensie meerdere URL's opslaan in favorieten (tab group) en geeft de extensie een geschiedenis van je meerdere

geopende of verzamelde URL's. En heb je een heel lange onoverzichtelijke lijst van URL's, dan kan de extensie dubbele URL's opsporen en verwijderen. Dat de extensie opent in een zijbalk van je browser maakt het ook prettig om ermee te werken.

Je kunt de Chrome-extensie gebruiken in meerdere browsers. In Chrome zelf natuurlijk, maar evengoed in browsers die zijn gebaseerd op hetzelfde Chromium-platform: Edge, Brave, Opera en Vivaldi.

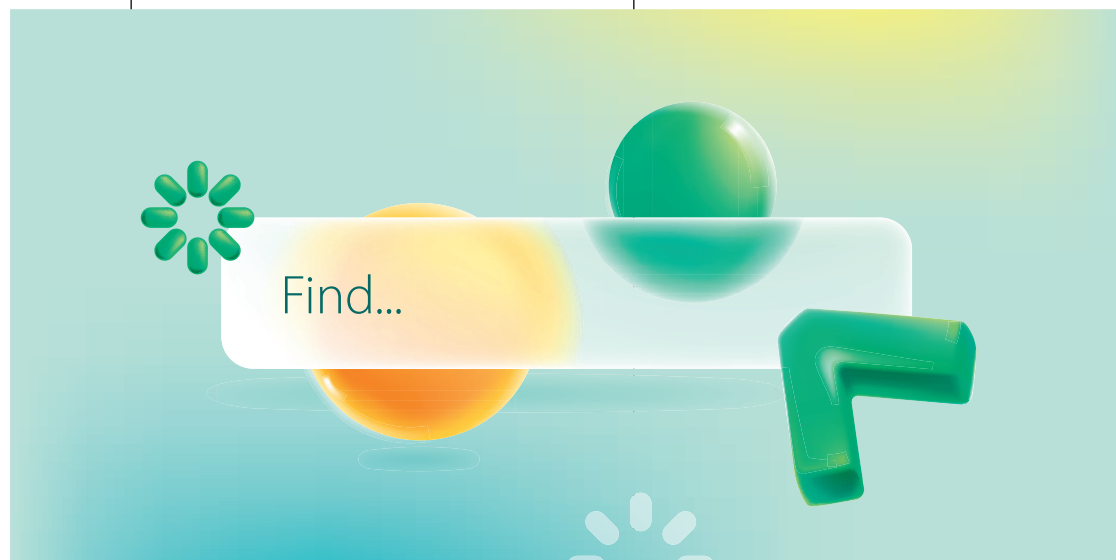
150+ BESTANDSFORMATEN

Met de online bestandsviewer van Jumpshare kun je een bestand uploaden om het direct in je browser te bekijken. De bestandsviewer ondersteunt maar liefst meer dan 150 bestandsformaten van verschillende types: af-

Leen Liefsoens

Redacteur van IP en informatie-specialist bij de mediatheek van Hogeschool Van Hall Larenstein Leeuwarden

beeldingen, audio, video, fonts, documenten, presentaties, code of spreadsheets. Klik op jumpshare.com/viewer het gewenste formaat aan, sleep je bestand naar het venster, klik op View ... en het bestand wordt geopend. Je hoeft geen account aan te maken of software op je computer te installeren.

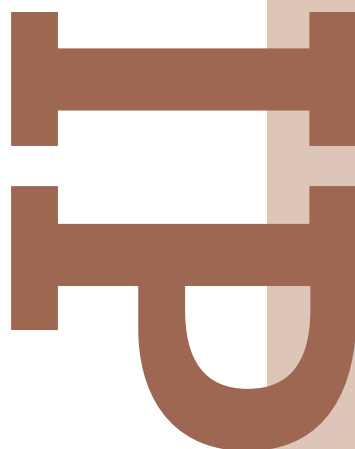
Gratis kun je bestanden tot 100 MB uploaden. Dat is een ruime limiet. Alleen bij video's loop je er sneller tegenaan. Wil je grotere bestanden openen? Dan kun je voor een tientje per maand een abonnement nemen. Ook krijg je bewerkmogelijkheden op de bestanden die je uploadt. Zonder account kun je twee bestanden per dag uploaden. Met een gratis account gaat deze limiet eraf. Je mag gratis maximum vijftig bestanden uploaden. Met een betaald account gaat ook deze limiet eraf.

Delen en samenwerken

Het grootste voordeel van Jumpshare viewer is dat je ieder formaat bestand kunt openen, ook als je de benodigde software niet hebt. Een ander voordeel is dat je de geüploade bestanden eenvoudig kunt delen met anderen. Dat kan via de mail of via een link, en er zijn opties om het bestand in te sluiten op een andere website.

Met een account krijg je een persoonlijke ruimte waar je jouw geüploade bestanden kunt terugvinden. Je kunt anderen uitnodigen in een gezamenlijke ruimte of een ruimte maken voor een heel team om bestanden te delen. Diegenen met betaalde accounts kunnen dan in die ruimte samenwerken aan de bestanden.

Deze Lifehacking – en andere afleveringen van deze rubriek – vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl. <

**vakblad voor
informatieprofessionals**

**Hybride IP:
papier
en
online**

**IP verschijnt jaarlijks
vier keer op papier en
vijf keer als digitaal magazine.**

De papieren IP belandt gewoon in je fysieke brievenbus, de digitale IP krijg je als versleutelde link die we sturen naar het mailadres dat bij ons bekend is. Daarnaast kun je als abonnee alle IP's – papier en digitaal, vanaf jaargang 2011 – als vanouds raadplegen in het **online archief** op informatieprofessional.nl. De losse bijdragen in full-text en de hele nummers als pdf (papieren bladen) en als link (digitale magazines).

Let op: ontvang je IP als onderdeel van je lidmaatschap van de KNVI?

Dan werkt het inloggen anders dan voor directe abonnees.

Kijk daarvoor op de website van IP

www.informatieprofessional.nl

TRANSPARANTIE EN MENSELIJKHEID

De overheid heeft als opdracht transparant te zijn in haar handelen. Transparantie als collectieve waarde schuurt echter al snel met persoonlijke uitgangspunten. Als het gaat om menselijkheid, zowel vanuit het perspectief van de professional als de burger, is nieuw lerend vermogen nodig. Geautomatiseerde processen bij overheden zijn binair ingericht: het perspectief gaat uit van zwart-wit, één of nul. In de realiteit en in ons mensen bestaan echter alle kleuren van de regenboog. Hoe gaan we met elkaar om tijdens het ontwikkelen van het gedigitaliseerde en tegelijkertijd krachtige menselijke proces?

Bewustzijnsontwikkeling

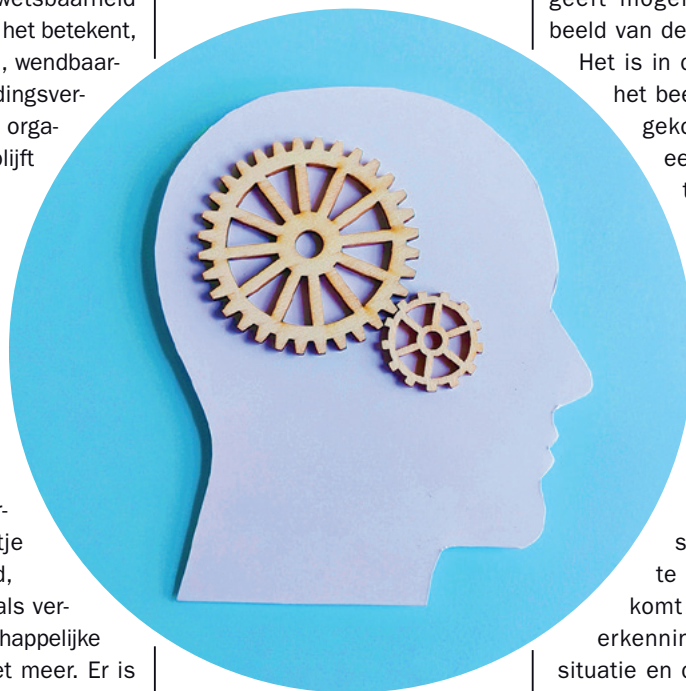
In het boek *Smart Humanity* van de KNVI (2025) is deze rode draad expliciet verwerkt in een aantal hoofdstukken. Bij informatietechnologie is een toets op kwetsbaarheden aan de orde van de dag. Voor organisatie en personeel bij de overheid ligt het anders. Het doet pijn om te zien waar herstel nodig is. Toch is deze vorm van

werk, namelijk bewustzijnsontwikkeling, óók nodig om eerdere fouten in de vorm van patronen na te gaan. In dialoog treden over de vraag waar de kwetsbaarheid zich voordoet en wat het betekent, vraagt weerbaarheid, wendbaarheid en onderscheidingsvermogen in complexe organisaties. Het is en blijft mensenwerk.

Collectief perspectief

Er is een collectief belang bij het ontwikkelen en vergroten van het bewustzijn bij de overheid vanwege het effect op de burger. Het aloude rijtje 'verantwoordelijkheid, bevoegdheid, taak' als vertaling van de maatschappelijke waarden voldoet niet meer. Er is een sprong nodig van persoonlijk naar collectief perspectief en dat gaat niet vanzelf. Het gaat over verhoudingen en overtuigingen, regels en uitzonderingen, maat, ruimte en grenzen. Er is bijna

geen vooraf bepaalde oplossing beschikbaar; hoe het werkt weet je pas als je het doet: tijdens een transitie of transformatie.

Versnelde vormen van kennisdeling

Naast de inzet en het gebruik van IT en AI is onderhoud op het stra-

tegische gesprek nodig. De versnelde technologische innovaties van nu vereisen versnelde vormen van kennisdeling. Onderhoud op het gesprek tussen de overheid als een collectief met een interne, bemenste organisatie vindt onder andere plaats met de betrokken beleidsmakers, kaderstellers, toezichhouders en bedrijfsvoerders. Deze gesprekken gaan idealiter over wat beweging betekent vanuit het perspectief van de overheid naar de burger en in de context van digitalisering. Vanaf hier wordt het duidelijk wat die specifieke context en omstandigheden zijn en wat deze omgevingsfactoren op een bepaald moment inhouden. Waarin overheidsinformatie beweegt en verplaatst, en welke vorm en maat van controle gepast zijn en toegepast worden.

Kwetsbare en menselijke gesprek

Digitalisering vergroot vaak de bestaande machtsverhoudingen. Wat in de openbaarheid verschijnt geeft mogelijk een vertekend beeld van de werkelijke situatie.

Het is in deze tijd gepast om het beeld, dat tot stand is gekomen op basis van een verwachting, aan te vullen met het kwetsbare en menselijke gesprek. Enerzijds om te begrijpen wat de bedoeling is (of is geweest), anderzijds om bestaande patronen te doorbreken die door digitalisering sneller vast komen te zitten. Vernieuwing komt tot stand door de erkenning van een huidige situatie en daar beweging in te brengen. Erkenning als innovatie blijft meestal in de persoonlijke sfeer – buiten de openbaarheid.

Petra van Driel, jurist (innovator) in de publieke sector

KNVI staat 24 & 25 april op de IT Carrièrebeurs in Amsterdam. Kom jij ook?

De IT Carrièrebeurs op
24 & 25 april 2026 in
de RAI is het grootste
carrière-evenement van
Nederland voor (bijna)
afgestudeerde mbo-,
hbo- en wo-studenten
en (young) professionals
met (interesse in) een
carrière in de IT. Een
mooie kans voor jou!

Tip:

maak alvast een
match & meet-profiel
aan via [carrierebeurs.nl/
match-meet](https://carrierebeurs.nl/match-meet)

LEUKE BEURSACTIE VOOR JOU!

30% KORTING OP JE KNVI-MEMBERSHIP

Koninklijke Nederlandse Vereniging
van Informatieprofessionals

DÉ BEROEPSVERENIGING DIE
VERBINDT • VERSTERKT • VERRIJKT

DE KNVI STAAT 24 & 25 APRIL 2026
OP DE NATIONALE CARRIÈREBEURS
IN AMSTERDAM. ZIEN WE JOU OOK?

KNVI is in Nederland hét platform voor Professionals in Informatiemanagement, Informatietechnologie en Informatievoorziening. Word lid!

SCAN DE CODE EN VOLG DE STAPPEN

1. Klik op de rode button 'aanmeldformulier'.
2. Vul de gevraagde gegevens in.
3. Vergeet niet aan te geven voor welk vakblad je kiest.
4. Maak gebruik van de actiecode: **KNVINCB26**. Hiermee krijg je tot en met 31 december 2026 30% korting op je KNVI-membership.
5. Klik onderaan op de groene button 'aanmelden'.
6. Welkom bij de KNVI Beroepsvereniging!

Naast de ruim tweehonderd werkgevers en onderwijsinstellingen is ook de KNVI – Koninklijke Nederlandse Vereniging van Informatieprofessionals – op de beursvloer aanwezig met een stand. Wij zijn hét platform voor professionals in informatiemanagement, informatietechnologie en informatievoorziening.

Beursactie KNVI

Als toekomstige IT-professional alvast kennismaken met de KNVI? Wij hebben een leuke beursactie voor jou! Met de speciale code **KNVINCB26** krijg je 30 procent korting op jouw KNVI-membership (t/m 31 december 2026)! Kom je langs?

Claim je gratis ticket voor de IT Carrièrebeurs
– onderdeel van de Nationale Carrièrebeurs –
via deze link: bit.ly/4d2NEmS

**...IN ÉÉN DAG
VAN IDEE
NAAR ACTIE!**

MASTER WORKSHOP SERIE

De “On the GO Master workshop serie” is een reeks interactieve sessies op strategisch niveau over de verschillende aspecten van de digitale transitie in de moderne informatiedienstverlening.

Een expert (de Master) leidt een thema in met een inspirerende en impactvolle presentatie. Vervolgens ga je in de vorm van een workshop samen met je collega's aan de slag met de vertaling van het thema naar jouw dagelijkse werkpraktijk.

WHAT'S IN IT FOR ME?

- › Snel up-to-date raken over trending topics door een presentatie van een prominente expert (de Master)
- › Concrete tips / begeleiding om het onderwerp te introduceren binnen je organisatie
- › Eerste stappen naar het bouwen van een toolkit van middelen die voldoet aan de behoeften van jouw organisatie
- › Samenwerken en netwerken met gelijkgestemde collega's
- › Inzichten! Ideeën! Inspiratie! Implementatie!

VOOR WIE?

De Master workshops zijn gericht op:

- › Managers, Teamleiders, Projectmanagers, Directeuren, Senior vakspecialisten.

DE AGENDA VAN DE GO MASTER WORKSHOPS VOOR 2026

- 01 / 06 BOUWEN AAN EEN LERENDE EN EXPERIMENTERENDE ORGANISATIE IN DE INFORMATIEDIENSTVERLENING
- 07 / 09 LEIDINGGEVEN AAN VERANDERING, INNOVATIE EN TRANSITIE
- 05 / 10 DE KRACHT VAN ONTWERPDENKEN VANUIT NIEUWE PERSPECTIEVEN
- 02 / 11 BESTAANSRECHT CLAIMEN MET STRATEGISCH EN ONTWIKKELGERICHT LEIDERSCHAP

CENTRALE THEMA

- › Leiderschap in de digitale transitie binnen de informatiedienstverlening

Bekijk op

<https://goopleidingen.nl/opleiding/on-the-go-master-workshop-serie>

het actuele en volledige aanbod!